

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עידה"ק ירושלים תוכב"א

דברי פתיחה להתאחדות אנרכים

חזה"מ סוכות תשכ"ח

למען ידעו דורותיכם

- ב"ח: לְכֹן טַעַם הַמְּבֹאֵר בְּקֶרֶת לְמִצְוֹת סוּכָה דְּהוּא זָכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם וְעֲנֵי הַכְּבוֹד • כְּנוֹפֵּי מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּקִיִּימִים מִצְּוָה מוֹשִׁיעַ לְשֹׂאֵר כָּל יִשְׂרָאֵל לְקִיּוֹם אוֹתָהּ מִצְּוָה • הַפְּלָאָה: הַקְּבִלְתָּ פָנֵי רַבּוֹ בַּיּוֹם טוֹב, בַּמָּקוֹם עֲלִיית רַגְלִים • חֵיּוֹב קְבִיעוֹת עֲתִידִים לְתוֹרָה בְּכָל יוֹם, וּבְבֵית הַמִּדְרָשׁ דִּיִּקָּא • עֲנִין מְנַהֵג שֶׁל אֲמֶעֱרִיקָה • מִמִּצְוֹת סוּכָה נִלְמַד חֵיּוֹב הַתְּרַחֲקוֹת מִן הָעֶרֶב רַב, וְחֵיּוֹב הַתְּחַבְּרוֹת עִם כְּשָׁרִים שְׂבִיִּשְׂרָאֵל • לְהַשְׁמֵר שְׁלֵא יִבּוֹא מִבְּחִינַת לְשָׁמָּה לְבַחֲבִינַת שְׁלֵא לְשָׁמָּה • חוֹמֵר עֲנִין "מִרְאִית הָעֵין", כִּי דָבָר שֶׁעוֹשִׂין בְּרָבִים מוֹשִׁיעַ עַל הָרוּאִים • תְּדוּרוֹ בְּעֵין תִּשְׁבּוּג, שִׁימֹשִׁךְ הָאָדָם קְדוּשַׁת הַסּוּכָה לְבֵיתוֹ גַּם לְכָל הַשָּׁנָה •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ב לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושארית ושיקאל לא יעשו עולה, וכבר נאמר ואל תשכן באהלך עולה (איוב יא יד).

צו מנדב זיין לרגל א שמחה א יאצייט רופט: 1-718-388-5519

★ ★ ★ ★ קלאר (21 מינוט)

לשון קדשו - קונטרס ור

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16→6-428.1

צו הערן די רעקארדינג:
דוק 1. - פאר קונטרס
206
פאר הערות דוק 3

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110

לשון קדשו
צענטראלע נומער:
929-522-1515
פּעקס: 718-650-2970

• שְׁלַח רַפּוּאָה שְׁלִימָה •

נא להוכיח בשעת הלימוד ולהתפלל
עבור משה דוד בן פיגל
לרפואה שלימה בתוך שאר חולי ישראל

הקדוש ברוך הוא ימלא רחמים עליו, להחלימו ולרפאותו
ולהחיותו ולהחיותו, וישלח לו מהרה רפואה שלמה מן
השמים לרמ"ח איבריו וס"ה גידיו בתוך שאר חולי ישראל

• ברכת מזל טוב •

הרב משה יונה מאנדעל שליט"א
לרגל אירוסים בתו - עב"ג החתן אשר אנשיל נ"י
בן הר"ר משה זאב קרויס הי"ו

ברכת רבינו יחול על ראשם, וזכות לימוד תורה דרכים וזכות
רביה"ק ז"ע יגן עליהם, ויזכו להעמיד דורות ישרים
ומבורכים, ע"ד ישראל סבא, לעטרת תפארת אבותם.

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזִכְרוֹן •

הרה"ח הישיש, האריך בתפלה, ובאמירת תהלים שפך נפשו
בכל יום, אהב מצות ודרך קליימן, עסק תמיד בצדקה וחסד
וביקור חולים, והיה דבוק בריב"ק ז"ע ובמשנתו
רבי שמואל אברהם ז"ל ברייער
ב"ר יעקב קאפל ז"ל
נפטר י"ד תשרי ערב סוכות תש"פ לפ"ק

הרה"ח בנש"ק, איש חסיד מדור הישן, עבודתו בתורה
ובתפלה היה לדוגמא, צנוע ברכיו וקיבל כל אחר
בסבר פנים יפות, וזה לקורבה יתירה אצל רביה"ק ז"ע
רבי אלי' בצלאל ז"ל טייטלבוים
בן הרה"צ ר' יקותיאל יהודה זצ"ל הי"ד
נפטר י"ט תשרי (אושפאז דארדן) תשע"ט

הרבני החסיד הישיש, עמד איתן באמונתו ועדקתו
אף בשנות הועם כששתה מכוס התרעלה
רבי אברהם ז"ל קליין
ב"ר דוד הלוי ז"ל הי"ד
נפטר ט"ו ניסן א' דפסח תש"פ לפ"ק

הרה"ח המופלג, מתון ובעל מדות טובות, כל מנמתו לעשות
צדקה וחסד לוולתו והתפלל בעדם באמירת תהלים,
שמר על עתו וזמנו, וזה לשמש בקדוש אצל רביה"ק ז"ע
מוה"ר נתן נטע ע"ה פאגעל
ב"ר שמשון ז"ל
נפטר י"א תשרי תש"פ לפ"ק

הרה"ח המפואר, איש חי רב פעלים, מרחם על הבריות, מתלמידי רביה"ק ז"ע
מוה"ר חיים ע"ה רייזמאן ב"ר יודא הלוי ז"ל
נפטר י"ד תשרי תשע"ה לפ"ק

לע"ג האשה החשובה והצנועה, הוד והדר לבושה, טובת לב
לעזור לוולתה ובנועם שיה ללכבות נשכרות, הצטיינה במצות
כיבוד אב ואם, ושפכה לבא אל ה' בתחנונים ובשירי דוד
מרת חוה חיימישא ע"ה
בת הרה"ח המפורסם ר' יהודה הכהן ראזענבערג ז"ל
אשת להבלח"ט הרה"ח ר' מנחם בראך שליט"א
נפטרה י"ב תשרי תשס"ו

לע"ג האשה החשובה והצנועה, בעלת מדות טובות,
המשיכה דרכי אבותיה, שאיפותיה היתה באמונה
מטורה בהש"ת, ראת שמים, ואהבת המצות
מרת מניבא ע"ה ב"ר יצחק דוב ז"ל
אשת הרה"ח ר' יחיאל משה גארינגער ז"ל
נפטרה ג' דרחה"מ סוכות י"ט תשרי תשנ"ג

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים במצות סוכה

ס'שטייט אין די תורה הקדושה:

בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, עֹטֶס זֶאֱלֹטֶס זִיצֵן זִיבֵן טָאָג אִין סוּכָה, כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת, לְמַעַן יֵדְעוּ דְרַתִּיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי [בהוציא אותם מארץ מצרים] (אמור כג, מב-מג).

ב

קושיא א

יש להבין 'כפל' לשון הפסוק, בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ וגו', כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת

(א) מילא פֿאַרשטייט מען נישט דאָ דאָס טאָפּלטע לשון .. בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, און נאָכאמאָל כָּל הָאָזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת.

ג

ובוהר הק' מפרש דהרישא מיירי בהאושפזין, והסופא בכל ישראל. אבל זהו ברך דרש, ועדיין צריך ביאור גם לפי הפשט

נאָר דער זוהר הקדוש זאָגט* - ס'איז דאָך ידוע - אַז [די רישא בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים] דעס גייט אַרויף אויף די אושפּזיין.

ד

[נאָר] מילא דאָס איז אַ דרש, די אַלע דרשות זענען דאָך אַלע אַמת וַיִּצִיב. פונדעסטוועגן איז אַ כָּלל (שבת סג). אַין מקרא יוצא מידי פשוטו, דער עיקר איז דאָך [ליישיב גם] דער פֿשט אין פסוק.

[און] מ'קען דאָך נישט זאָגן [וכן לפי הפשט], בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים .. בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים איז דאָך אַ מַצֹּת עֲשֵׂה, אַ 'ציווי' וואָס מ'האָט געזאָגט פֿאַר [אלע] אידן, [קען מען דאָך נישט זאָגן לפי פשוטו כדרשת הזוהר שמפרש] מ'האָט עס נאָר געזאָגט אויף די אושפּזיין, מ'האָט עס געזאָגט פֿאַר די נַשְׁמֹת [של השבעה רועים, שהרין] דאָס האָט מען

* בוהר הקדוש (אמור קג'): תא חזי, בשעתא דבר נש יתיב במדורא דא, צלא דמהימנותא, שכינתא פקסא גרפהא עליה מלעילא, ואברהם וחסה צדיקיא אחרנין שניין מדוריהון עמיה. אמר רבי אבא, אברהם וחסה צדיקיא, ודוד מלכא, שניין מדוריהון עמיה. הךא הוא דכתיב בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים. 'שבעת' ימים כתיב, ולא 'שבעת' ימים. כגוןא דא כתיב (יתרו כ, י. חשא לא, יז) כי ששית ימים עשה ה' את השמים וגו'. וכעי בר נש למחדי בכל יומא באנפין נהירין, באושפזין אלין דשריין עמיה.

ואמר רבי אבא, כתיב 'בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ' שבעת ימים, ולכתר 'יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת'. בקדמיתא תשבו, ולכתר יֵשְׁבוּ. אלא, קדמא לאושפזין, תניינא לבני עלמא.

קדמא לאושפזין, כי הא דרב המנונא סבא כד הנה צייל לסוכה הנה חדי וקאים על פתחא לסוכה מלגא, ואמר נזמן לאושפזין. מסדר (ג"א נסדר) פתורא וקאים על רגלוי, ומכרך, ואומר בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, תיבו אושפזין עלאין תיבו, תיבו אושפזין מהימנותא תיבו. ארים (ס"א אסחי) ידוי וחדוי ואמר זכא חולקנא, זכא חולקיהון דישראל, דכתיב כי חלק ה' עמו וגו' (האזינו לב, ט), ונהך ותיב.

תניינא לבני עלמא, דמאן דאית ליה חולקא בעמא ובארעא קדישא, יתיב בצלא דמהימנותא, לקבלא אושפזין, למחדי בהא עלמא ובצלמא דאתי.

וכעי למחדי למסכני, מאי טעמא, בגין דחולקא דאינון אושפזין דזמין, דמסכני הוא. והוא דתיב בצלא דא דמהימנותא, וזמין אושפזין אלין עלאין אושפזין מהימנותא ולא יתיב לון חולקיהון, כלהו קיימי מניה ואמרי אל תלחם את לחם רע עין וגו' (משלי כג, ו), אשתכח דהוא פתורא דתקין, דיליה הוא ולא דקדשא בריך הוא וכו'.

דאך געזאגט פאר 'אידן' (שנצטור) **בסכת תשבו שבועת ימים**, נו מ'ברויך דאך קענען פֿשט. איך קען דאך נישט זאגן [לפי הפשט] אז דאס איז [כדרש זוהר].
 ס'איז טאקע אַ רמז אויף דעם, דאָס טאָפּלטע לשון, אָבער ס'מוז אויסהאַלטן לִפּי פֿשוטו [אויך, דער כּפּל הלשון, שאמר] **בסכת תשבו שבועת ימים**, [ושוב אמר עוד הפעם] **כָּל הָאָזָרָה בְּיִשְׂרָאֵל [יִשְׁבוּ בִּסְכַת]**.

ה

קושיא ב

וכן יש להבין 'שינוי' לשון הפסוק, דברישא אמר בלשון נוכח, ובסיפא אמר בלשון נסתר

(ב) דערנאָך [יש להבין גם שינוי הלשון, מרישא לסיפא], ער זאָגט **בסכת "תשבו" לשון נוכח**, און ער פֿירט אויס **כָּל הָאָזָרָה בְּיִשְׂרָאֵל "יִשְׁבוּ" בסכת לשון נסתר**, [וצריך ביאור] ווער איז דער תשבו און ווער איז דער יִשְׁבוּ.

ו

לדרשת זוהר מיושב גם השינוי לשון, אבל לפי פשוטו
 דגם הרישא נאמר לכל ישראל, עדיין צריך ביאור

לויטן זוהר הקדוש (דלעיל) איז [מיושב גם זה, כי] דעס **לשון נוכח** רעדט מען צו זיי [אל האושפידין], און פארן כלל ישראל זאָגט מען **לשון נסתר**.
 אָבער דער אָמַת איז [לפי פשוטו], די תורה הקדושה האָט מען דאָך געגעבן פֿאַר אידן, און מ'האָט געגעבן לְנוכח, פֿאַר יעדן איד אָנגעזאָגט, [ואם כן עדיין צריך ביאור להבין הלשון נסתר לפי הפשט].
 לויט די דְּרָשָׁה איז גוט, אָבער על פי פֿשוטו ברויך עס [אויך] אויסהאַלטן.

ז

קושיא ג

גם צ"ב מה שממשיך הכתוב לומר לַמֶּעַן יִדְעוּ דְרִיתִּיכֶם, דהתינתן טעם כי בספנות הושבתי וגו', צריך הכתוב להודיע, וגם נוגע לקיום המצוה דצריך לכוון בה הטעם, וכמבואר בב"ח. אבל ההקדמה של "לַמֶּעַן יִדְעוּ דְרִיתִּיכֶם" לכאורה מיותר הוא, דהא פשיטא דכל מצות התורה נאמר לכל הדורות.
 (ג) דערנאָך איז דער **לַמֶּעַן יִדְעוּ דְרִיתִּיכֶם**. [וקשה דלכאורה מיותר הוא].

ח

מילא דער גאַנצער 'נְתִינַת טַעַם' [מה שממשיך הכתוב ואומר] **כִּי בִּסְפֹת הוֹשְׁבֹתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, אויף דעם שטעלט זיך דער ב"ח², אז

² וכמו שדייק כן בזהר הק': בְּקִדְמִיתָא "תשבו", וּלְבִתְרָא "יִשְׁבוּ". אַל אֶל קִדְמָאָה לְאוֹשְׁפִיזִי, תְּנִינָא לְבִנֵּי עֲלָמָא.

³ דהנה הטור כתב בריש הלכות סוכה (או"ח סימן תרכה) וז"ל: בִּסְכַת תִּשְׁבוּ שְׁבֻעַת יָמִים וגו' לַמֶּעַן יִדְעוּ דְרִיתִּיכֶם כִּי בִּסְפֹת הוֹשְׁבֹתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם וגו'. תִּלָּה הַכְּתוּב מִצְוַת סוּכָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְכֵן הִרְבָּה מִצְוֹת, לִפִּי שֶׁהוּא דָּבָר שְׂרָאִינִי בְּעִינֵינוּ וּבִזְמַנֵּנוּ שֶׁמַּעֲנֵנוּ וְאִין אָדָם יִכּוֹל לְהַכְחִישֵׁנוּ, וְהִיא הַמּוֹרָה עַל אֲמִיתַת מִצִּיאוֹת הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה שְׁהוּא בִּרְאָה הַכֹּל לְרַצּוֹנוֹ, וְהוּא אֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ וְהַמְּשָׁלָה וְהִיכּוֹלַת וְהִלּוּגִים וּבַחֲתוּנִים לַעֲשׂוֹת בְּהֵן כְּרַצּוֹנוֹ, וְאִין מִי שִׂיאֵמֵר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה, כֹּאשֶׁר עֲשֵׂה עֲמֵנוּ בְּהוֹצִיאֵנוּ אוֹתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים. וְהַסּוּכּוֹת שְׁאוּמֵר הַכְּתוּב שְׁהוֹשִׁיבֵנוּ בָּהֶם, הֵם עֲנֵנֵי כְבוֹדוֹ שֶׁהִקִּיפָן בָּהֶם, לְבַל יִכָּה בָּהֶם שָׂרָב וְשִׁמְשׁ, וְדוּגְמָא לִזָּה צוֹנוּ לַעֲשׂוֹת סוּכּוֹת, כְּדִי שְׁנוֹכּוּר נִפְלְאוֹתָיו וְנוֹרָאוֹתָיו.

ועל זה כתב שם הב"ח וז"ל: בִּסְכַת תִּשְׁבוּ וגו' תלה הכתוב וכו'. איכא למידק בדברי רבינו, שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הפְּנָה לשום מקרא שבתורה, כי לא בא רק לפסוק הוראה, או להורות מנהג, ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו.

ויראה לי לומר בזה, שסובר דכין בְּכָתִיב לַמֶּעַן יִדְעוּ וגו' לֹא הָיָה הַמַּצוּה כְּתִיקוּנָה אִם לֹא יֵדַע כּוֹונַת מִצְוֹת

ס'שטייט אַ טעם [אויף אַ מצוה] מוז עפעס זיין [אָ כוונה דערין], דער בורא כל עולמים זאָגט דאָך נישט קיין טעמים [בכל המצות]. [ומבאר הב"ח] אלא מאי מוז מען [בשעת ישיבת סוכה] אינזין האָבן דעם טעם [המצוה], אַז דאָס איז אַ זכר אויף יציאת מצרים¹. דאָס טרעפט מען [גם בעוד מצות, שהכתוב אומר בהם גם טעם המצוה, ולדברי הב"ח זה נוגע לקיום המצוה]².

הסוכה כפי פשטה, ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים. וזה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במה שכתב בהלכות ציצית בסימן ח' ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו', וכן בהלכות תפלין בסימן כ"ה כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח וכו' כדי וכו', מה שלא עשה כן בשאר הלכות, כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה, מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אף על פי שלא היתה לו שום כוונה, אבל בציצית שכתוב בהן (שלא טו, מ) 'למען תזכרו וגו'', וכן בתפלין כתוב (בא גי, ט) 'למען תזכרו תורת ה' בפיך, שפשוטו הוא שהתפללין הם את אות וזכרון כדי שיהא תורת ה' שגור בפינו כי ביד תזקק הוצאך, יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה, ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין וכו'. וכן גבי סוכה שכתוב 'למען ידעו וגו'', משמע ליה גם כן שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המקביל במצוה.

ועוד כתב הב"ח להלן שם וז"ל: על כן יראה לי לומר, דעיקר כוונת רבינו לבאר דפשט המקרא הוא שהכוונה במצות סוכה היא לזכור יציאת מצרים, - אבל אין פירוש המקרא שהכוונה במצות סוכה היא למען ידעו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל לבד, כי בזה מקיים המצוה כתיקונה, ומה שאמר הכתוב בהוציא אותם מארץ מצרים לא קאי אלא למען ידעו אלא התורה הוריענו שהושבה של בני ישראל בסוכות היה באותו הזמן, אבל קיום המצוה היא בדיעת ההושבה בסוכות לבד, שזה אינו, - אלא עיקר הפירוש שידעו כי ההושבה היתה בסוכות בהוציאו אותם מארץ מצרים.

וזהו שכתב [הטור] תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים, וכן הרבה מצות, כלומר דמשאר הרבה מצות שתלאם ביציאת מצרים יש ללמוד שגם מצות סוכה תלאה ביציאת מצרים, ושזהו עיקר הידיעה כמו שאמר למען ידעו. ואמר טעם לזה, לפי שהוא דבר שראינו בעינינו וכו', פירוש שאם היה עיקר הכוונה בלמען ידעו שההושבה היתה בסוכות לבד, אם כן לא היה בזה רק זכירת החסד שעשה עמהם במדבר, ובוראי הוזה קשה דכמה מעלות טובות אלקים עלינו, שהאכילנו את הפן נתן לנו הפאר ושאר חסדים, ולמה צוה יותר במצות סוכה לזכור החסד של ההושבה בסוכות יותר משאר חסדים. אבל אם עיקר הכוונה לזכור יציאת מצרים, אתי שפיר, שכן הרבה מצות נצטוו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא דבר שראינו בעינינו וכו' והוא המורה על אמיתות מציאות הבורא וכו', ואם כן משאר הרבה מצות יש ללמוד שגם במצות סוכה היתה הכוונה בלמען ידעו על הידיעה של יציאת מצרים.

ואחר כך הוקשה לו לפי זה, אם כן היאך ימשך משיבת הסוכה התכלית המקביל מן המצוה דהיינו שיזכור יציאת מצרים, ואמר והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני הכבוד וכו', כלומר ודאי לרבי עקיבא דפרק קמא דסוכה (יא:) דאמר סוכות ממש עשו להן לא ימשך משיבת הסוכה זכרון יציאת מצרים, ואפשר דלרבי עקיבא אין הכי נמי דלמען ידעו לא קאי אלא אישיבת סוכה לבד, אבל לרבי אליעזר דפליג עליה ואמר ענני כבוד היו, ודבריו עיקר, דכן תרגם אונקלוס (אמור כג, מג) אַרְי בַּמִּטְלוֹת עֲנַנִין אוֹתֵבִית. והקיפן בהן לבל יכה בהם שרב ושמש, וזכרון זה יעלה על ידי מצות סוכה, שמצוהה צלתה מרובה מחמתה, זכר לענני כבוד שהגינו מפני החמה, ואם כן על ידי כך יזכור גם כן לשאר נפלאותיו ונוראותיו שעשה עמהם להגן עליהם תיכף ביציאתם ממצרים בענן כבוד, כי בחמשה עשר בניסן היתה התחלת העננים, וכמו שכתוב בשעת יציאתם ממצרים (בשלא יג, כא) וְהָיָה הָלֶךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עָנָן לְנַחֲמָם הַיָּרֵךְ וגו', דמאחר שהסוכות זכרון לענני הכבוד הוא, הוא זכרון גם כן ליציאת מצרים על ידי עמוד ענן יומם וגו' להגן עליהם. וזהו שאמר ודוגמא לזה צונו לעשות סוכה כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו:

[וכן כתב הב"ח גם בהל' ציצית "א"ר ח, ז) לענין מצות ציצית ומצות תפליין, דצריך לכוון בהם הטעם המבואר בפסוק].

¹ כי הוא לשון המגן אברהם, וכדלהלן בהערה ו. ועיי"ש בשם הפרי מגדים.

² ועיי' במגן אברהם (סימן תרכה, ריש הסימן) שהעתיק דברי הב"ח בקצרה וז"ל: ויכוין בישיבתה שצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים. - וכתב על זה הפרי מגדים וז"ל: היינו שלצאת ידי המצוה כתיקונה, צריך [לכתחלה] לכוין גם את זה. הא דיעבד יצא, כו' שכוון לצאת ידי חובת המצוה] לבד, עיי' טורי זהב (ריש הסימן). - ומשמע [מלשון המג"א] דאין צריך לכוין שהושבנו ה' בענני כבוד, רק הודעה דיציאת מצרים, ולמה שכתב בטורי זהב, ראוי שיכוין לשתייהם.

אולם בספר הקדוש דרך פקודיך (בהקדמה א' אות ה) נראה דסובר דאף בדיעבד מעכב לכוון טעם המצוה כשמבואר הטעם בקרא, וזה לשונו שם: אבל במצוה שמבואר בה טעם, אינו יוצא בכוונה הנ"ל בלבד [לצאת ידי"ח המצוה], רק צריך לכוין גם כן לטעם, דהיינו הנני מכין בעשיתי זאת לצאת ידי חובת מצוה פלונית, כאשר צונו ד' אלקינו מטעם פלוני ופלוני. ולזה תמצא בשולחן ערוך (א"ר ח, טז) בציצית, יכוין בהתעטפו שצונו הקדוש

ט

נו העט דאך [אָבער] גענוג געווען [שיאמר הכתוב רק] בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל "יִשְׁבּוּ בַּסֶּכֶת כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי" אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [בהוציא אותם] מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, [כדי] מִזֶּאֱל וּוִיסָן אֲז דָּאָס אִיז דער טעם.

[אבל אומרו "למען ידעו דרתיכם" עדיין מיותר, דפשיטא] אֲז די תורה הקדושה זאגט אֲז דָּאָס אִיז דער טעם און מִדְאָרף 'אינזין האָבן' דעם טעם, אִיז עס אָדאי אויף אַלע דורות. וואָס דען, האָט מען דָּאָס דען נאָר געגעבן פֿאַר אִיין דור? [ואם כן צריך ביאור] וואָס דאָרף מען זאָגן דעם לִמְעַן יִדְעוּ דרתיכם.

,

ישוב הקושיות

הקדמה לישוב קושיא א-ב

השפעת קדושת מצות סוכה על האדם, היא גדולה מאוד, כי היושב בה נכנס תחת צֵלָא דמְהִימְנוּתָא, כִּצְלָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ

נאָר עַל פִּי פֶּשׁוּט [קען זיין], דער אָמֶת [דער פסוק] ער קומט זאָגן אַ מצוה, פון סוכה. און די מִצְוֹת סוכה, אִיז קודם אִיז עס גרויסע זאכן, די גרעסטע זאכן, ס'איז גאָר גרויס.

ווי דער פֿייט זאָגט¹, חֲפֹת בַּחֲפֹת בַּחֲלִיּוֹת אַחוּזוֹת, מֵאַחֲזוֹת 'עַד כֶּסֶּא הַכְּבוֹד'. די סוכה, מצות סוכה, ווערט אנגערופן צֵלָא דמְהִימְנוּתָא², צֵלָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ³.

ברוך הוא להתעטף בו כדי שזכור כל מצותיו לעשותם, והיות טעם המצוה מפורש בתורה (שלח טו, לט) נראיתם אותו וְחִכְרְתֶּם אֶת כָּל וְכוּ', וכן בתפילין (ש"ע שם כה, ה), עיין בפרי מגדים אור"ח סימן ח' (משבצות זהב ס"ק ז) ובב"ח⁴ הילכות סוכה, ואנחנו נעזור בכל מקום כאשר יזכנו השי"ת, ובזולת כוונת הטעם אינו יוצא ידי חובת המצוה.

והענין הוא, הדנה בוודאי כל המצות יש להם טעמים עד אין סוף ואין חקר, ואפשי"כ טעמיהם לא פורש בתורה, ובמצות פרטיות פירש בהם השי"ת טעם, על כרחך זאת הכוונה שבוולת טעמיהם לא יצא ידי חובה, והוה כנוטל לולב בלא עֶרְכָּה וכיוצא, דאם לא כן יקשה לנו למה נכתבה דוקא זאת המצוה בטעם. - ומזה ג"כ לכאורה יש לנו ראייה דהכוונה היא מחייבת מן התורה, דהרי במצוה שיש בהם טעם נתבונן שזאת כוונת התורה בפרישת הטעם, בכדי לכוין הטעם, ואי אפשר לנו לומר 'שהטעם' יהיה בחיוב מן התורה, וכוונת 'המצוה' בעצמה לעשותה כאשר צונו ד' אלקינו אינה בחיוב מן התורה.

¹ ביוצרות ליום ב' דסוכות (ד"ה כי אקח מועד, שלפני קדושה): וְסִכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם לְעַד, כְּמַלִּיךְ מִגִּיד יוֹשֵׁר טוֹב תִּעַד, עַל כָּל שְׂקִים מִצְוֹת סִכָּה לְהַעֲד וְכוּ'. וְאֵז בַּת קוֹל תִּצָּא בְּאֶרֶץ הַזֹּאת, עַל הַר גְּבוּהָ לְבָשֶׁר בְּשׂוֹרָה זֹאת, כָּל שְׂקִים מִצְוֹה זֹאת, יָבֹא בְנוּעָם צוּרוֹ לְחֻזוֹת וְכוּ', יְשׁוּעוֹת עֲלִיּוֹת, עַל כָּל כְּבוֹד חֲפֹת מְזוּזוֹת, חֲפֹת בְּחוּפּוֹת בַּחֲלִיּוֹת אַחוּזוֹת, עַד כֶּסֶּא כְבוֹד מֵאַחֲזוֹת וְכוּ', אֲשֶׁרִי אֲגֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, יִחַשֵׁב לוֹ כְּשֹׁמֵר כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְכוּ', וְאַשְׁאֵלָה לְזִקְנֵי מִי זֹאת, מֶה אֶתֵּן עִם שׂוֹמְרֵי מִצְוֹת סִכָּה זֹאת, הֵם יִשְׁכְּבוּ תְּשׁוּבוֹת עֲזוֹת, וְיִרְאוּנִי מִצְּפוֹנוֹת גְּנוּזוֹת, רַב טוֹב הַצֶּפּוֹן בְּבֵית גְּנוּזוֹת, לְבַעֲלֵי סִכָּה יִהְיוּ נִבְּזוֹת. וּמִחִיל אֶל חִיל יַעֲזֶדוּ, וּמִסִּסָּה לְסִכָּה יִעֲזְדוּ וְכוּ'.

² ומפרש במטה לוי שם: כי על כָּל כְּבוֹד מלבד כל הכבוד שהיה להם אז (לעתיד לבא), עוד יהיה להם חֲפֹת מְזוּזוֹת, עמודים. חֲפֹת בַּחֲפֹת כו'. החופות יהיו נקשרים זה בזה בחוליות. עד כֶּסֶּא הַכְּבוֹד מֵאַחֲזוֹת, שהקב"ה יכנה מעלות ומדרגות זו למעלה מזו, עד שמגיע לכסא הכבוד.

³ בוורה הק' (אמור קג): תָּא חַיִּי, עַל כָּל חֶסֶד דְּעִבְד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל קָשִׁיר עֲמֵהוּ ז' עֲנִי יִקְרִין, וְקָשִׁיר לָהּ בְּכִסֵּת יִשְׂרָאֵל, דְּהָא עֲנָא דִּילָהּ אֲחֻשָׁר בְּשִׂמְתָּא אַחֲרֵינִי, וּבְכִלְהוּ שְׁבַעַת אֲזֵלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא. מֵאִי טַעְמָא, בְּגִין דְּכִלְהוּ קָשִׁירָא דְּמִהִימְנוּתָא נִינְהוּ. וְעַל דָּא בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שְׁבַעַת יָמִים, מֵאִי קָא מִיִּירִי, בְּגִין דְּכָתִיב (שיר השירים א) בְּצֵלוֹ חֲמֻדָּתִי וְשִׁבְתִּי וּפְרִיז מִתּוֹךְ לִחְסִי, וּבְעֵי בֵּר נֶשׁ לְאַחֲזָאָה גְּרָמִיָּה דְּיָתִיב תַּחַת צֵלָא דְּמִהִימְנוּתָא וְכוּ'. וְעַל דָּא כָּתִיב כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ בַּסֶּכֶת, כָּל מֶאֵן דְּאִיהוּ מִשְׁרָאָה מְשֻׁרָאָה קוּדְשָׁא דְּיִשְׂרָאֵל, יִשְׁבּוּ בַּסֶּכֶת, תַּחַת

יא

וכבר פירשו בהחיקש המובא בנמרא תִּשְׁבּוּ כַּעֲנַן תְּדוּרוֹ, והוא הדין להיפך דצריך להיות תְּדוּרוֹ כַּעֲנַן תִּשְׁבּוּ, דמן הקדושה הנמשך לאדם בהסוכה, יכניס מזה גם לביתו בכל השנה

זיי זאָגן דאָך פֿשט, ס'שטייט (דאָך פֿסכת) "תִּשְׁבּוּ", דרש'נט די גמרא (סוכה כו. ועוד) תִּשְׁבּוּ כַּעֲנַן תְּדוּרוֹ^א, (והנה) דער פֿלל איז (זבחים מח. ועוד) אֵין גְּזֵרָה שְׁוֶה לְמַחְצָה. (ואם כן) אַז (ס'איז) תִּשְׁבּוּ כַּעֲנַן תְּדוּרוֹ, איז ממילא פֿאַרקערט אויך, אַז אויך דער תְּדוּרוֹ (בכל השנה) ברויך זיין כַּעֲנַן תִּשְׁבּוּ. (בחג הסוכות).

אַז פון די סוכה ברויך מען אַריינגיין אין שטוב אויכעט מיט דער קְדוּשָׁה וואָס מ'האָט גע'ירש'נט (בהסוכה, בימי חג הסוכות), ווען מ'האָט געוואוסט אַז מ'איז תחת צֵלָא דְמַהֲיִמְנוּתָא, מ'האָט געוואוסט אַז ס'איז נישט אַזוי פֿשוט, איז דערנאָכדעם (בכל השנה) איז עס כַּעֲנַן (תִּשְׁבּוּ), אַזוי ברויך מען צו זיצן אין שטוב דערנאָך. אַז דאָס האָט אַ המשך אויף אַ גאַנץ יאָר^ב.

יב

והנה לאו כל אדם זוכה להבין גדול מעלת וקדושת ישיבת סוכה, אמנם כשיש כנופיא מבני ישראל שמקיימים מצות ישיבת סוכה כראוי, זה מביא השפעה גם לשאר כל ישראל, שילמדו וירצו לקיים מצוה זו, כי בכל מצוה שמקיימן מביאין השפעתה על כל ישראל להיות נמשך לקיום המצוה

די תורה הקדושה זאָגט (בפֿסכת תִּשְׁבּוּ וגו' פֿל האָזרח וגו'). (המשך ביאור הפסוק, באות יח).

צֵלָא דְמַהֲיִמְנוּתָא. ומאן דליתיה מגזעא וְשורשָׁא קדישא דְיִשְׂרָאֵל, לֹא יְחִיב בְּהוּ, וְיִפּוֹק גְרָמִיה מִתְּחוֹת צֵלָא דְמַהֲיִמְנוּתָא. [וכן הוא עוד שם בהמשך דברי הוזהר כמ"פ, וכמו שהועתק לעיל בהערה א].

^ט וכמו שאומרים בהנוסח אומין לסעודתי אושפיזין עילאין: וְלִיתְבוּ עִמָּנָא בְּצֵלָא דְמַהֲיִמְנוּתָא, בְּצֵלָא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ. - [ועיין מש"כ בזה בספח"ק זרע קודש, בתחת דרושי סוכות].

וראו להעתיק בזה לשון הקדושת יו"ט (לסוכות, אות ח):

והנה אמרתי לחדש לפי זה אשר בעת שישאל יושבים ומקיימים מצות סוכה, למיתב בצילא דמהימנותא בצלא דקודשא בריך הוא, שהאמא הקדושה מסככת על בנהא, וכאשר רמזו בענין מצות ישיבת סוכה ענינים נשגבים בדרכי הקבלה והסוד, בהסכך הרמז לכוונת השופר, ובהדפנות, אשר כולם שורשם ממקור עליון גבאי מרומים, ואם כן בודאי באותו מקום המקודש לשמים לא תשלוט שום כח מִשְׁרֵי מעלה, כי אנו יושבים אז בצלא דקודשא בריך הוא ושיכניתיא, ואם כן הסוכה יש לה קדושה יתירה כמו קדושת ארץ ישראל אשר ה' דורש אותה, ואם כן כיון שנכנסו לסוכה ויוצאים מביתם, אם כן אז יצאו מארצות העמים וממערכת השמים וכסיליהם וכו'.

^א לא מצאנו כעת מקורו. ועיין קרוב לזה בדברי חיים (לסוכות) ז"ל: והנה לזה בראש השנה ויום הכפורים שעשוינו תשובה על כל מה שעברנו והיה מסך בינינו לקונו, ונשברו כל המחיצות המפסיקות, ואנחנו מתחרטים על כל מה שהלכנו לאחור וסרנו ממצותיו ית"ש ויתעלה, ומקבלים עלינו מעתה לעשות מצותיו באמת ואהבה, צותה לנו תורה הקדושה לישב בסוכה, ולקשר עצמנו מכל עסקינו לד', הן באכילה ושתייה ושינה. וכלל הדבר תִּשְׁבּוּ כַּעֲנַן תְּדוּרוֹ, שמחויב כל אחד לקבל על עצמו שיחופף עליו יראת ד' בכל מעשיו, ותכסהו בושה מהשי"ת בכל אשר יעשה כל השנה כולה.

^א דהחייב של מצות ישיבת סוכה, הוא כעין דירת וישיבת ביתו לכל השנה (וילפינן מזה כמה דינים במצות סוכה).

^ב ועיין מזה בדברי רבינו באותה שבוע באושפיזא דיעקב ליל ש"ק חוה"מ סוכות תשכ"ח (נדפס בחידושי תורה לימים נוראים וסוכות תשכ"ח תשכ"ח, עמוד קח) ז"ל: ועוד אפשר לומר על פי מה שכתבו בספרים הקדושים על אמרם ז"ל תשבו כעין תדורו, וכיון דאין גזירה שוה למחצה, על כרחך צריך לומר תדורו כעין תשבו, דהיינו להכניס מהקדושה ובחינת האור המקיף שבסוכה לתוך הבית, שיחיה שְׁמור אתו כל השנה כולה. והוה שנאמר (וישלח לג, יו) וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת, שהצדיקים בונים ממנו בית לכל השנה, להיות נהנין מאור קדושתה בבית בכל השנה, וּלְמַקְנָהּ עֶשֶׂה סֶכֶת (שם) אלו שאינם בדרגא זו, עשה להם סוכות, שיחיה להם עכ"פ כח הגנה ובחינת קדושה כל זמן היותם בסוכה.

וכן פירש רבינו בהפסוק וַיַּעֲקֹב נָסַע סֶכֶתָהּ וַיֵּבֶן לוֹ בַּיִת וּלְמַקְנָהּ עֶשֶׂה סֶכֶת, גם באושפיזא דיעקב ליל ש"ק חוה"מ סוכות שנת תשי"ד (נדפס בדברי יואל לסוכות אות עה, עמוד רד ד"ה וצפ"ז) וּשְׁנַת תְּשִׁי"ז (נדפס בדברי יואל שם אות עד, עמוד קצט ד"ה זאת).

[ווייל] 'נישט יעדער' איז דאך ביי דער בחינה [אז] ער זאל וויסן וואס איז טייטש [אז] מ'זיצט אין די סופה.

נאָר דער כלל איז, אַז וואָס אידן טוען, וואו ס'איז דאָ אַ פֿנופֿיאַ אידן טוען [א מצוה], דאָס האָט הַשְׁפָּעָה אויפֿן גאַנצן כלל ישראל. וואָרן ס'איז דאָך אַזוי, וואָס דער גאַנצער כלל ישראל זעען [אצל אחרים העוסקים בתורה ומצות], דאָס האָט אַלעמאַל אַ הַשְׁפָּעָה [על הרואים].

יג

וכן גם עשית עבירה יש לה השפעה לרע על אחרים, כי בכל דבר שעושים יש מזה השפעה על הרואים, ומהאי טעמא מבואר בשלחן ערוך כמה וכמה הלכות שמעמם הוא רק מפני "מראית העין" בלבד, כי אסרו לעשות מעשה כזה שהרואים חושבים שעושה דבר עבירה

[וכן מצינו להלכה, כי] דער האַלבער שולחן ערוך איז צוליב מַרְאִית הָעֵינִן. [ולכאורה] וואָס גייט מיך אָן מַרְאִית הָעֵינִן, וואָס גייט מיך אָן אַז 'יענער' וועט 'דאָגן'?

נאָר וואָס זשע דען, [ווייל] די וועלט ווערט מוֹשְׁפֵּע, די וועלט ווערט מוֹשְׁפֵּע פון אַלדינגס וואָס ס'איז מיט אידן. [ולכן צרייך ליהרהר שלא לעשות דבר שהרואים יחשבו עליו שהוא עושה איסור, כדי שלא יושפעו הם מזה].²¹

יד

איבערדעם אַז ס'איז דאָ אַ פֿנופֿיאַ, אַז ס'איז דאָ ערליכע אידן, ס'איז דאָ אידן וואָס דינען דעם אייבירשטן, דאָס גיט אַ הַשְׁפָּעָה אויף דער גאַנצער וועלט, פֿאַר 'יענעם' אויכעט.

טו

ווידער פֿאַרקערט חלילה, די עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ יתברך שמו, קענען זיי גיבן אַ הַשְׁפָּעָה פֿאַר די גאַנצע וועלט חלילה אויף 'פֿאַרקערט'.

²¹ עיין זה בשל"ה הק' (שער האותיות אות פ) וז"ל: והייתם נקים מה' ומישׁרָאֵל (מטות לב, כב), רבותינו ז"ל (שקלים פ"ג, מ"ב) למדו מכאן, שצריך אדם להרחיק את עצמו מהחשד וכו', האדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, מן התורה שנאמר והייתם נקים מה' ומישׁרָאֵל, ומן הנביאים שנאמר (יהושע כב, כב), קל אֱלֹקִים ה' הוא ידע וישׁרָאֵל הוא ידע, מן הכתובים שנאמר (משלי ג, ד) ומִצָּא חֵן וְשָׁכַל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹקִים וְאָדָם. וכיוצא בזה מה שאמרו רבותינו ז"ל (חולין מד:): הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. ובמסכת ברכות (לא:) [ותען חנה ותאמר לא אֶדְנִי (שמואל א' א, טו) וכו', אמר ר' אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו כו'. ויֵעַן עֲלֵי יוֹאֲמֵר לְכִי לְשָׁלוֹם (שם, יז), אמר ר' אלעזר מכאן להחושד את חבירו בדבר שאין בו שצריך לפייסו, ולא עוד אלא שצריך לברכו, שנאמר (שם) וְאֵלֶּיךָ יִשְׂרָאֵל [תֵּן אֶת שְׁאֲלֶתְךָ, עד כאן. וכן מצינו הרבה דברים בתלמוד שאסרו מפני החשד.

ויש ליתן שני טעמים לדבר. אחד, כדי שיתרבה כבוד שמים, שאם אדם אחד נחשד בדבר עבירה אז ח"ו נתמעט כבוד שמים, כי יאמרו פלוני זה מרד בהשם יתברך ועשה כן וכן. גם אולי ילמדו אחרים ממנו לעשות גם כן ככה חס ושלום. על כן כגון דא צריך להודיע, וכמו שאמרו בני גד ובני ראובן (יהושע שם) קַל אֱלֹקִים ה' הוא ידע וישׁרָאֵל הוא ידע כי לא בִּמְדַר וּבִמְעַל כו'.

וטעם השני, כי ה' חפץ שנאהוב איש את אחיו, והשווא עובר בלאו, שנאמר (קדושים יז, יז) לֹא תִשָּׂא אֶת אָחִיךָ בְּלִבְכָּךְ, ואהבה היא המצוה אשר עליה עומד כל התורה, וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ. ואם הוא סובר שחבירו עשה עבירה אז מותר לשנאותו, כדאיאת בפרק ערבי פסחים (גיג:) [על הפסוק] כִּי תִרְאֶה חָמוֹר שֹׂנְאָךָ רֹכֵץ דְּמִיירי בזה הענין שראה בו דבר עבירה שמותר לשנאותו, ואפילו מצוה לשנאותו, שנאמר (משלי ח, יג) יִרְאֵת ה' שְׂנֹאת רָע, ואומר (תהלים קלט, כא-כב) הֲלוֹא מִשְׁנֹאֶיךָ ה' אֲשַׁנָּא וּבִתְקוּמָמִיךָ אֶתְקוּטָט, תְּכַלִּית שִׂנְאָה שְׂנֹאתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי. אבל בהסתלק החשד, אז כבוד שמים במקומו מונחת, גם אהבת הבריות.

דאָס איז דאָך דאָס ענין פון חילול השם, וואָס מ'מוז זיין אָפּגעהיטן.

טז

ועל כן כל דבר שעושין בְּרָבִים, יש בוה אחריות גדול של הרמת קבֹוד שְׁמִים, או ח"ו ההיפוך

אַז מ'טוט בְּרָבִים אַ זאָך.

יעדע זאָך וואָס ס'ווערט געטון בְּרָבִים, איז געבינדן מיט אַ קבֹוד שְׁמִים.
ס'איז געבינדן מיט אַ קבֹוד שְׁמִים, און ס'ברענגט הַשְׁפָּעָה אויף דער וועלט'י.

יז

וכן רואין בחוש במדינה זה לענין "מצות סוכה", דאָף שְׁמֵלפִנים היה מצוה זו נזנחת כאן אפילו אצל חשומי תורה, אמנם לאחר שבאו לכאן אנשים יראים וחרדים והרבו לעשות סוכות בשווקות וברחובות, נמשכו אחריהם גם שאר בני המדינה לקיים מצות ישיבת סוכה כראוי

[ווי למשל] מ'זעט דאָ [בקיום מצות סוכה] אין 'דער' מדינה טאַקע [אַמעריקע].

ס'פלעגט צו זיין דאָ, [אפילו] גאָר אין די שענסטע מקומות, איז געווען אַ 'מנהג' [שאניו הגון, אַז] אין "שול הויף" איז געווען אַ "סוכה", און מ'האָט 'קידוש' געמאַכט [אין די שול סוכה], און מ'איז אַהיים געגאַנגען 'עסן' אין שטוב. ס'איז געווען [אַזוי אפילו ביי] 'גאָר גאָר' שוּמְרֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת.

און [אחר כך כשבאנו לכאן] אַז ס'איז דאָ אַביסל אידן וואָס זיי האָבן אָנגעהויבן צו

י' וועיין בדברי רבינו בליל ש"ק ויחי תשי"ג הנדפס בקונטרס דברות קודש לשובבי"ם (ח"א עמוד ו) וז"ל: דהנה נודע כי השפעה של מצוה גדולה מאד, דעל ידי עשיית מצוה כתקונה נשפע השפעת קדושה גם לחבירו ולבני אדם זולתו, וכמו שכתב השל"ה הקדוש (הובא לעיל) דמהאי טעמא אסרו חז"ל כמה דברים משום מראית עינים, משום דאם נדמה לחבירו שעושה עבירה יכול להשפיע זאת גם עליו לעשות כן, ומדה טובה מרובה, דעל ידי עשיית מצוה ודבר טוב משפיעין השפעה לטובה גם לזולתו לעשות כמעשהו. ומשום הכי אף על פי שיש מעלה יתירה למצוה כשעושין אותה בצינעא והצנע לכת, מכל מקום יש מעלה גם להיפך כשעושין אותה בפרהסיא, שעל ידי כן כבוד שמים שמיים בפרהסיא. וכמו שעבירה בפרהסיא רח"ל חמור יותר, משום חילול ה', כמו כן מצוה בפרהסיא יש לה מעלה יתירה, שיש על ידי זה כבוד שמים.

י' וועיין מה שכתב רבינו בשו"ת דברי יואל (סימן י, אות ז) בענין מנהגי אמעריקא, וז"ל:

וזה ודאי שבאמעריקא אין שום מנהג [לדינא], כי אין נקרא מנהג אלא מה שנתייחד במקום גדולי תורה ויראה, לא מנהגי בורות, כנודע בכל הפוסקים. והר"ת (מאורלייניש, הובא בשלטי הגבורים גיטין כג. ובסדר גיטין למהר"ם מרגליות) והמהר"ל (במנהגים, הל' פסח) כתבו שבמנהג שנעשה באיסור הוי מְנַהֵג אותיות גַּהֲנִם.

ובאמעריקא לא היה התיישבות המדינה מתחלה מגדולי תורה ויראה כנודע, והיה הכל מנהג בורות גם בתחלה, ושוב אחר כך נפרץ כמלאו אותה במקום בכל פעם יותר ויותר, כי הפירצות מתרבים בעונונו הרבים בדורותינו אלה עיקבתא דמשיחא בכל מקום, ומכל שכן במדינה שלא היה לה מעולם יסוד לתורה הקדושה.

וזה לא כבר שנתלקטו לאמעריקא מסיבת כל הסיבות קצת אנשים יראים ותלמידי חכמים, הדבר ברור שחיובא רמא עליהם מנהגי הארץ אשר באו משם, וחלילה לשנות.

ומבואר בגמרא בבא בתרא (ג:) וליחוי היכי נהיגי, בעיר חדשה, ונחזי מהיכא קא אתי, בנקוטאי, פירש"י ז"ל שנתלקטו ממקומות שונים.

וכתב שם הנמוקי יוסף בשם הרשב"א והרנב"ר (הוא הר"ן) דמדמרינן הכא ונחזי מהיכא קא אתי, שמעינן דכל יציא חדשה הכל כמנהג אותו המקום שבאו משם. וכן הוא בשולחן ערוך חושן משפט סימן של"א סעיף א' ברמ"א שם, דבלא היה מנהג בעיר, אולינן בתר מנהג העיר שבאו משם. ומכל שכן במילתא דאיסורא שלעולם נותנים עליו חומרי המקום שיצא משם, הדבר ברור שאין שום היתר לשנות וכו'. מכל מה שנעשה במקומות היראים שמשמה באו לכאן כל הנוהגים על פי דת תורתנו הק'.

ועיין חושן משפט סוף סימן ל"ז ברמ"א ובש"ך שם, דבמנהג גם 'לא ראינו' הוי ראייה, שאם לא ראינו נוהגין כן מקדמת דנא, הוי מנהג שצריכי לילך אחריו וכו'. ועיין מהרי"ק שורש קע"א שמנהג מהני אף להוציא ממון. והנה חזקת ממון אלים יותר אף מרובא, וכח המנהג אלים ממון, ומכל שכן כשיש בו גדר וסיג לעבירה שחמור ממנהגא דממונא.

מאכן סוכות (ברחוב, ולישב שם כל החג), גיט עס אַ הַשְפָּעָה אויפן גאַנצן כָּלל, (ונתרבו בנין הסוכות באמעריקא אף בקהלות וחוגים הרחוקים)^{טז}.

יח
ישוב קושיא א-ב

ממילא זאגט ער.

דעס זאגט דער פסוק, בַּסֶּפֶת "תִּשְׁבּוּ" שְׁבַעַת יָמִים, און ס'זאל זיין תִּשְׁבּוּ כַּעֲיֵן תְּדוּרוֹ, (באופן) מ'זאל וויסן (אז) מ'איז תחת צֵלָא דְמַהֲיָמְנוּתָא. נו (אָבער) לאו כָּל מוֹחָא סָכִיל דָּא, נישט יעדער איז דאָךְ ביי דער בחינה אַז ער זאָל דאָס אויפפאַסן, וויאָזוי ער איז מקיים די מצוה. (ולכן) זאגט דער פסוק (ווייטער), אַז ס'וועט זיין אָבִיסֵל אִידֵן וואָס זיי וועלן דאָס מַרְגִּישׁ זיין, (און) זיי וועלן דאָס טון, שפִּירט מען (דאָס) שוין אין גאַנצן כָּלל יִשְׂרָאֵל, (וזה ישפיע כי) "כָּל" הָאָזָרָה בִּישְׂרָאֵל יִשְׁבּוּ בַּסֶּכֶת, אַז אפילו פאַר אַנדערע אידן (וועט דאָס האָבן אַ הַשְפָּעָה). דאָס נוצט פאַרן 'כָּלל' (הָעָם).

יט
ישוב קושיא ג

וכן מביא קיום המצוה השפעה לבניו ולדורותיו של מקיים המצוה, ולזה הוסיף עוד הכתוב לומר לַמֶּעַן יִדְעוּ דִרְתֵּיכֶם

אויסערדעם איז לַמֶּעַן יִדְעוּ דִרְתֵּיכֶם, פאַר די אייגענע דורות נוצט עס אַנְדֵּאִי.

(כדיבואר עוד להלן, באות לא)

כ
היוצא מזה לענינינו:

בענין קביעות עתים לתורה בכל יום, ובבית המדרש דייקא

דער תּמִצִּית וואָס איך וויל דאָ זאָגן דאָס ענין, מענין לענין באותו ענין. ס'איז דאָ מילא אינגעלייט, די תּבִרָה (חבורת התאחדות אברכים), תּבִרִים קומען זיך צונעזאַם (בבית המדרש זו, כדין) מ'זאל זיך קובע עתים לתורה זיין, (און) מ'זאל (זיך) צוזאַמען האַלטן ביי אידישקייט, און ביי איידלקייט. (איז) לכאורה, איינער קען דאָך זאָגן "ער וועט לערנען ביי זיך אין שטוב", אפשר גאָר איינעם קומט בעסער אויס (אָזוי).

נאָר אָבער ס'לאָזט זיך דאָך אויס (שמתבטל הדבר במשך הזמן), ס'האַלט דאָך נישט אויס^{טז}, (מה שאין כן) 'אָזוי' (כשקובע עצמו בבית המדרש) האָט ער אויף זיך אַן עול, (ויש קיום לדבר).

^{טז} רבינו גילה כאן טפח וכיסה טפחיים, מגודל המהפכה שנתהווה על אדמת אמעריקע בכל שטחי היהדות וקיום התורה ע"י גודל השפעתו של רבינו, ותלמידיו שנמשכו אחריו, אשר אחד מן הדברים הוא קיום מצות סוכה אשר קמה לתחייה לאחר ביאת רבינו לכאן. (ובעת אמירת דרשה זו כבר עברו כ"א שנים מעת בואו של רבינו לאדמת אמעריקע).
^{יז} פירוש: שאין לזה קיום.

כא

עקסטערדעם [יש בו מעלה, כ"י] תלמוד תורה דרכים איז דאך מער חשיבות^{י"ח}.
[און] אז מ'לערנט צוזאמען איז עס א פבור שמים, און דאס גיט אן השפעה [לטובה
פאר אנדערע אויך]^ט.

כב

[וכשם] אזוי ווי ס'איז דא פנופיות, חבורות [שנסודו לרעה ח"ו], רחמנא ליצלן, אויף
עוברי רצונו יתברך איז דא אן א שיעור "ארגאניזאציעס", [אשר הם מביאים רח"ל השפעה
שאינה טובה לכל העולם].

[כמו כן לאורך גיסא ולמעלותא] אז ס'איז דא אן "ארגאניזאציע" פאר אידישקייט, גיט
דאס אן השפעה [לטובה על כל הכלל].

כג

אבער ס'דארף אויסהאלטן [דצריך שיהא קיום תמידי לדבר].
דארף איך צו זאגן די איין זאך. איך זע קיין-עין-הָרַע היצטערט [באסיפת דרשה זון]
זע איך קיין-עין-הָרַע, ס'איז דא קיין-עין-הָרַע 'היפש' אינגעלייט.
ס'איז נאָר א שאלה [אויף] אלעמאל ביים לערנען צי מ'קומט אָהער [דעמאלטס אויך],
ס'זאל זיין מי יתן והיה לך בכם זה להם ליראה אתי "כל הימים" [ואתחנן ה, כה].
לאָמיר זען, דארף איך זען צי איז אן אנדערס מאל אויך דא? צי אן אנדערס מאל
איז אויך דא קיין-עין-הָרַע אזא פנופיא. גוט [אז מ'קומט יעצט], אָבער איך וויל עטס
זאָלטס מיר עפעס געוואָר ווערן צי ס'איז אן אנדערס מאל אויך אזוי.

^{י"ח} עיין בגמרא מגילה (ג): דגדול תלמוד תורה יותר מהקרבנות תמידים, ומוקי לה בתלמוד תורה דרכים. [מיהו יש
מפרשים דזהו רק בשכל ישראל ביחד, עיי"ש ברש"י ובדרישה אר"ח סימן תרפ"ו].
ועיין בשולחן ערוך (ייד רמז, ע'): ברית כרותה שכל הלומד בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח, וכל הַיָּגַע
בתלמודו בצנעה מחכים, שנאמר (משלי יא, ב) וְאֵת צְנוּעִים חֲכָמָה. וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, מתקיים
בידו, אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח:

ובשו"ע התניא (הל' תלמוד תורה פרק ד, סעיף ע'): ברית כרותה שְׁכַל הַיָּגַע בתלמודו בבית הכנסת, לא במהרה
הוא מְשַׁכַּח. ועל כן במקום שאין בית המדרש בעיר, אין לאדם ללמוד בביתו אלא בבית הכנסת שמתפללים בו.
אבל כשיש בית המדרש בעיר אין ללמוד יחידי בבית הכנסת, אלא בבית המדרש בחבורה, שנאמר (ירמ' ג, לו)
חָרֵב אֶל הַבָּדִים וְנוֹאָלוּ, חרב על שונאיהם של ישראל שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא
שמשפשיין, שנאמר וְנוֹאָלוּ (ברכות גז:). שאין התורה נקנית אלא בחבורה. ואמרו חכמים (אבות ג, ו) עשרה
שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרייה ביניהם, שנאמר (תהלים פב א) אֲלֵקִים נִצָּב בַּעֲדָתָךְ, ואין עדה פחותה
מעשרה. ויש להם להתפלל בצבור בבית המדרש במקום שלומדים, שקדושת בית המדרש גדולה וחמורה
מקדושת בית הכנסת, כמו שנתבאר בהלכות בית הכנסת.

ועיין בבית יוסף (אר"ח סימן ע) וז"ל: תנן בפרק קמא דשבת (ט): מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין
לתפילה, ואוקימנא לה (שם יא). בדברי תורה, כדתיא חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לקריאת שמע. וכתב
הרמב"ם (קריאת שמע ב, ה) היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן קריאת שמע פוסק וקורא ומברך לפניו ולאחריה
וכו'. וכתב הרא"ש וכו', ויש לומר דהני מילי אדם הלומד לבדו, אבל מי שלומד תורה ברבים אין לו להפסיק
[אלא לפסוק ראשון] עכ"ל. ורבינו לא חשש לכתוב דמפסיקין מתלמוד תורה לקר"ש, לפי שמסך על מה שכתב
בסימן ק"ו דכל מי שאין תורתו אומנותו כרשב"י וחביריו מפסיק בין לקר"ש בין לתפילה, אבל מכל מקום היה
לו לכתוב שמי שלומד תורה לרבים אינו מפסיק אלא לפסוק ראשון בלבד וכו'. [עיי"ש עוד. ועיין עוד בטור ושלחן
ערוך ונו"כ אר"ח סימן פט וסימן קו וסימן תלא, ואכמ"ל].

ועיין בתורת כהנים ורש"י פרשת בחקוקי (כ, ח): אינו דומה מועטין העושיין את התורה למרובים העושיין
את התורה. - [ועיין עוד להלן בהערה נח, ממה שכתב רבינו במכתביו לעורר בענין זה].

^ט וכמבואר לעיל באות יב-טז.

כד

ממה נפשך, אַז ס'איז ביי יום טוב סופות, נו דאַרף זיין תּשבוּ פֿעין תּדורוּ [וכמו כן תּדורוּ פֿעין תּשבוּ, ועתה ביום טוב] סופות זע איך קומט מען זיך דאָ צונעזאָם קיין-עין-הָרע אַ שיינער עולם. [והשאלה היא] צי ס'איז טאַקע דאָ אַלעמאַל אַזאָ שיינער עולם, דאָס ווייס איך נישט [צי ס'איז טאַקע אַזוי].

כ'האַב מורא, איך האָב מורא ס'איז דאָ [היצט] אַ גרויסער טייל פון די וואָס זיי פעלן [און] זיי קומען נישט אָן אַנדערס מאָל. ער קומט איין מאָל אַ יאָר אין סופּה². וויאָזוי האָסטו סופּות [לקיים תּשבוּ פֿעין תּדורוּ, והלא] ער קומט דאָך נישט אַלעמאַל, אַ גאַנץ יאָר זעט מען אים נישט, [ואם כן אין כאן בחינת "תּדורוּ" כלל].

כה

תּמציט דערפון.

דער תּוכן דערפון איז, מ'ברויך [זיך] צוזאַמען האַלטן אויף אידישקייט. קודם איז טאַקע [אז] מ'זאָל זיך קובע עתים לתורה זיין. דאָס איז דאָך איינס פון די גרויסע שאלות [ליום הדין]^{3א}, קבַעַת עתים לתורה.

כו

[ומלבד החיוב שבדבר, יש בזה עוד ענין גדול, כי זה מגין] מ'זאָל נישט נתגשם ווערן. וואָרן אַז אַ אינגערמאַן האָט חתונה און גייט אַרויס, - אויסער אַז ער איז פון די מרביצי תורה, - ער גייט אַרויס אַרבעטן, וויאָזוי ס'איז [שוין די אַטמאָספּערע אין די גאַס], און מ'ווערט נתגשם.

פון וואו זאָל ער נעמען אַביסל "איידלקייט"? ! ווען ער לויפט 'דאווענען' גאָר, מוז ער זיך איילן [צו די אַרבעט], האָט ער אינזין ביים 'דאווענען' אַז ער ברויך נאָך צו גיין צום "דזשאַב".

כז

נאָר דער חילוק איז דאָס, ווען ער דאווענט האָט ער אינזין צו גיין אין דזשאַב, אָבער ווען ער איז אין דזשאַב האָט ער נישט אינזין [להתבונן] וויאָזוי ער האָט געטון ביים דאווענען, [און] צי ער האָט געלערנט. דעס אַליין, דאָס איז דער חילוק.

כח

דאָס האָב איך שוין אַסאַך מאָל געטייטשט^{3ב}, [וואָס] ס'שטייט^{3ב} טוב תורה עם דרך ארץ. פּלאָגן זיי זיך [וואָס] ס'שטייט [בלשון כזה], זיי פּלאָגן זיך די מפרשים^{3ב} [דלכאורה]

² היא מליצה, כלומר שנוהג כעין מנהג אנשי אמעריקא שהיו יושבים רק פעם אחת בשנה בסוכה, בליל ראשון.
^{3א} כמבואר בגמרא שבת (לא): אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ישעי' לג, ו) וְהָיָה אֲמוֹנַת עַמִּיךָ חֶסֶן יְשׁוּעַת חֻקְמַת וְדַעַת וגו', אַמוֹנַת זה סדר זרעים עמִיךָ זה סדר מועד, חֶסֶן זה סדר נשים, יְשׁוּעַת זה סדר נזיקין, חֻקְמַת זה סדר קדשים, וְדַעַת זה סדר טהרות, ואפילו הכי יָרָאת ה' היא אוֹצְרוֹ (שם). אמר רבא, בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת 'באמונה', קבַעַת 'עתים' לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית 'לישועה', פלפלת 'בחכמה', הבנת דבר מתוך דבר. ואפילו הכי אי יָרָאת ה' היא אוֹצְרוֹ אין, אי לא לא וכו'.

^{3ב} עיין בדברי יואל לפרקי אבות, ובמסיכות יום א' תבוא תש"כ, ויום א' ויחי תשכ"ז. ועיין באורך בפתיחה פרשת נח תשכ"ח.

^{3ב} באבות (ב, ב): יָפָה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שְׁיָגִיעַת שְׁנֵיהֶם מִשְׁכַּחַת עוֹן.

ס'האָט געדאַרפֿט שטיין פאַרקערט דער לשון יפה דרך ארץ 'עם תלמוד תורה', שהרי דער עיקר איז דאָך תורה, און פאַר אַ טפֿל דאַרף זיין דרך ארץ 'עם תורה'.
האָב איך געזאָגט, ס'קען נישט שטיין אזוי יפה דרך ארץ עם תלמוד תורה, ווייל דעמאָלטס וועט מען מיינען - [אם היה אומר יפה] 'דרך ארץ עם תורה' - וועט מען מיינען [אז] ביי די תורה [בשעתן לערנען] דאַרף מען אויך אינזיין האָבן דעם מַשָּׂא וּמַתָּן, איבערדעם זאָגט מען ניין, ס'מוז זיין תורה 'עם דָּרָך אַרְץ', פאַרקערט ברויך צו זיין, [אז] ווען מ'אַרבעט, ווען מ'גייט אין דזשאַב, דאַרף מען אינזיין האָבן די תורה הקדושה, [הן אז] מ'זאָל טון [כל עסקי פרנסתו כדת וכדין] על פי התורה, [והן אז] מ'זאָל נישט נתגשם ווערן^{כה}.

כט

ווי דער אָמֶת איז, מ'דאַרף צו זוכן אַ שטיקל איידלקייט.
[און] אַז דער אייבירשטער העלפט אַז ס'אַרגאַנזירט זיך [חבורת רבים] און מ'האָט אינזיין [בכוונה טובה, לתקן החבורה באופן] ס'זאָל גיין אין דָּרָך ה', און מ'איז זיך מתאמץ [לשמור על קיום הדבר].

(1) קודם איז עס פאַר זיך [אליין אַ טובה, אַז] ס'האַלט אויס [לזמן ארוך, קביעת האברכים בעלי בתים ללימוד התורה בכל יום].
(2) און ס'איז אַ טובה פאַרן גאַנצן דור. [דכפי האמור לעיל] אַלדינגס וואָס אידן טוען, וואָס היינט אַ איד טוט, [אויב] מ'טוט פאַר אידישקייט, מ'טוט פאַר תורה, [און] אַז מ'איידלט 'זיך' [אליין] אַביסל אויס, טוט מען אַ טובה פאַר דעם גאַנצן דור, ווייל דער דור ריקט זיך נאָך - ווי מ'זעט דאָך - נאָך אַלעמען.
אַלדינגס גיט אַ השפּעה פאַר די גאַנצע וועלט. [ונמשכין אחר זה לחיזוק התורה והמצות גם אצל שאר אנשי הדור] (וכדלעיל באות יב).

[ולעומת זה] אזוי ווי איך האָב געזאָגט (לעיל באות טו), חלילה פאַרקערט [לאידך גיסא איז אויך אזוי], מ'קאָן דאָך וויסן פון דעם [לתלמוד אויף] פאַרקערט וואָס אַ גרויסע השפּעה ס'איז נעבעך, די אַלע עוֹבְרֵי רְצוֹנו יתברך.

ל

(3) און דער עיקר הדבר, מ'דאַרף מַעֲמִיד זיין דוֹרוֹת [יראים ושלמים, דאָס איז] דער תכלית פון דעם (ראה לקמן אות לב).

לא

המשך ישוב קושיא ג

[ולכן] האָט די תורה דאָס עקסטער געזאָגט [למען ידעו "דרתיכם"].

^{כה} עיין בתוספות יו"ט שם. ועיין בזה בדברי הראשונים בתוספות ישנים (יומא פה:) (ובהגהות מיימוני (תלמוד תורה פ"ג, ב), בשם ר"ת ורבינו אלחנן. ובפ"י הר"ש על משניות (טהרות פ"ז, מ"ד).

^{כה} ועיין בשולחן ערוך (או"ח ק"ח א): אחר כך [פירוש, אחר שהתפלל וגם קבע עתים לתורה] ילך לעסקיו, דכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, כי העוני יעבידנו על דעת קונו. ומכל מקום לא יעשה מלאכתו עיקר, אלא עראי, ותורתו קבע, וזה וזה יתקיים בידו, וישא ויתן באמונה וכו'. [ועיי"ש עוד, וכן במגן אברהם שם ס"ק ב' האריך בליקוט כמה הלכות השכחים, אשר צריך האדם ליזהר בהם עיי"ש].

[דמה שאמר כי בספות הושבתי וגו'] דעס איז די טעמים וואָס דו וועסט אינזין האָבן אַלדינגס [בעת קיום המצוה]. נאָר [מלבד זה] אַ טובה [פאַר די דורות], שטעלט ער אַנידער אַ יסוד לַמען יַדעו "דורותיכם", די "דורות" זאָלן וויסן, ס'זאָל בלייבן דורות, און אידישקייט זאָל זיך 'ציען' [ווייטער].

לב

המשך היוצא מזה לענינינו:

נו אַזוי, אַז ס'הייבט זיך אָן, די קינדער הייבן אָן זיך צו געוויינען, זיי 'ווערן געוואָר' אַז דער טאַטע ווען ער האָט חתונה געהאַט [און] ער איז געגאַנגען אין דזשאב, האָט ער גאָר פאַרגעסן גאָר [פון תורה], מ'זעט נישט קיין 'איידלקייט' [אויף אים], מ'זעט נישט גאַרנישט, מ'פאַרגעסט זיך גאָר [אַז] מ'זאָל זאָגן אַמאָל אַ אידיש וואָרט, און וויאָזוי ער זאָל מַשִּׁים אַל הַלֵּב זיין [שלא להתגשם]¹², ער פאַרגעסט [אַז] ס'איז דאָ אַ תּוֹרָה אויף דער וועלט, און [אַז] מ'דאַרף זיך קוֹבֵעַ עֲתִים לַתּוֹרָה זיין. [אם כן איפוא, איזה השפּעה יש לצפות עוד מזה לבני ולבני בניו]¹³.

¹² על פי דברי רבינו להלן באות מה.

¹³ עיין בדברי יואל אמור (עמוד רמא): ונראה דהנה האב זוכה לבניו בעבודת ה', דבאם האב מתנהג בדרכי התורה והיראה, ממנו יראו בניו וכן יעשו כמעשהו, לשמור דרך ה', ותמיד תהיה יראתו על פניהם לבלתי יחסאון. אי לזאת, גדולה האחריות המוטלת על האדם להתנהג בדרך התורה והיראה בכל תהלוכותיו ועניניו, דאם חס ושלום לא ילך בדרך טובה, מלבד מה שהוא מקלקל לעצמו, עוד זאת לו כי גם נפש בניו הוא חובל, כי בראות ילדיו מעשה ידי אביהם ילכו באורחותיו, ותוצאותיו מי ישרום.

וזהו שרמו הכתוב אָמר אַל הפְּתָנִים בְּנֵי אָהֶרֶן נֶאֱמָרְתָּ אֲלֵהֶם (אמור כא, א), דאמירה ראשונה להזהירם על קיום המצות שנצטוו, והדר כתיב נֶאֱמָרְתָּ אֲלֵהֶם וכמו שפירש רש"י להזהיר גדולים על הקטנים וכו', דמלבד מה שהם מחוייבים בקיום המצות מצד עצמם, רובצת עליהם אחריות גדולה לשמור מצות ה' בגלל בניהם אשר ילכו בעקבות אביהם לעשות כמעשהו. וזהו שפירש רש"י ז"ל להזהיר גדולים על הקטנים וכו', פירוש להזהיר ולזרז את הגדולים בקיום המצות "על הקטנים", היינו בעבור הקטנים:

ועיין עוד בדברי רבינו בס"ג יוצא תשכ"ז בביאור הפסוק וְעָתָה מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי (ויצא ל, ו) וז"ל: דער אָמֶת דאָס איז אַ מִשָּׁל נִפְלֵא, דאָס ברויך יעדער טאַטע וויסן, אַז דער בורא כל עולמים העלפט אים ער האָט גוטע קינדער וואָס זענען דערצויגן ביי אידישקייט און זיי האָבן השָׁגוֹת לַתּוֹרָה וּלְיִרְאָה, ברויך 'ער' אויך נאָך זיך פירן ווי מ'ברויך, עפעס ברויך 'ער' אויך נאָך צו טון, [ויחשוב בנפשו] מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי, [בנוסף] צו די קינדער ברויך 'ער' אויך עפעס צוהעלפן.

אַז זיי זענען אַז דער טאַטע [איז אַ ערליכער איד], אַז מ'וועט קענען זאָגן [אַז] דער טאַטע איז געווען אַן עובד השם, ער האָט זיך צוגעכאַפּט [צו תורה] ווען ער האָט געקענט, ער איז נישט געווען אַזוי כסדר [טרויך] מיט דער 'אַרבעט', [בכחינת] אָתָה יָדַעְתָּ אַתְּ אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ (שם, כט). אַז מ'פאַרגעסט זיך אינגאַנצן, מ'פאַרגעסט גאָר אַז מ'דאַרף דַּבּוּק זיין אין די תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, מ'דאַרף זיך באַרעכענען [שעתידין ליתן] דין וחשבון פאַרן בורא כל עולמים, מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי, בזה ובבא.

די קינדער, אפילו ווי גוט זיי זענען, ווי פיין, [אַבער] אַז זיי קוקן דאָס צי פונעם טאַטן 'אַזא ווערטשאפט', דאָס שאַדט ער זיי אויכעט. דאָס 'געדענקט' מען, דאָס 'ווערט נַתְקָה' אויף קינד'ס קינדער - אַינז דומה אַז מ'זעט אַז דער טאַטע העלפט צי [לחיותו בינו] און טוט אויך עפעס דערין [שהוא בעצמו עובד את ה'], דער טאַטע זאָגט אויכעט מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי.

טאַקע דער עיקר איז מ'זאָל מעמיד זיין דורות, דער עיקר איז די קינדער, אַבער אינגאַנצן זיך פאַרלאָזן אויף דעם דאַרף מען אויך נישט, דאַרף מען וויסן מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי, נישט נאָר די קינדער אַליין, [נאָר] 'איך אַליין' ברויך אויך עפעס טון לְבֵיתִי, אויף [להעמיד] אַ בֵּית נֶאֱמָן, עפעס ברויך 'איך אויך' צוהעלפן. דאָס איז אויך דער בחינה [הנוגע לנח]. נאָר יעבב אבינו האָט דאָס געזאָגט אויף אַן אַנדערע בחינה, אַבער ס'איז אַלץ די זעלבע זאך [המוסר השָׁפֵל שבו], אַז ער האָט דאָ גע'טַענְה'ט מִתִּי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי, 'איך' ברויך אויך נאָך עפעס צו טון [דעם] [אַז] ס'זאָל זיך ציען דורות פון אידן [באופן] ס'זאָל זיין אַ קבֹּד שְׁמַיִם, [ויהי נאמנים] לָהּ וּלְתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה.

לג

בענין החיוב להשתתף בהחזקת בית המדרש, והוצאת החבורה

[עכ"פ] ברויך מען [זיך] צוזאמהאלטן, [ולבא בקביעות ללימוד התורה בריבם]^{כב}.
און האָבן איינעם [א] תלמיד חכם בראש, [להורות את הדרך].

לד

דער הפלאה זאגט^{כט} [לפרש הפסוק] שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרָךְ "אֶת" פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ [וגו', וְלֹא יֵרָאֶה "אֶת" פְּנֵי ה' יִרְקָם] [ראה טז, טז].
ווייל די גמרא זאָגט [ראה השנה טז: וסוכה כז:] חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, [ולזה אמר הכתוב] "אֶת" פְּנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ, [לרבות תלמידי חכמים].
פונקט ווי [מ'ד'ש'ט] ביי אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ תִּירָא [עקב י, כ], פון "אֶת" ה' זאָגט ער [רבי עקיבא]^ל "אֶת" [לרבות תלמידי חכמים]. אַזוֹי אַז מ'קען נישט גיין עוֹלָה רָגַל זיין אין בית המקדש, דאָרף מען מְקַבֵּל זיין פְּנֵי תְלִמִּידֵי חֲכָמִים^{לא}, [ולזה אמר הכתוב] "אֶת" פְּנֵי ה' לֵב.
[והיוצא מזה כי ביום טוב הזמן גרמא להרבות בכיבוד תלמידי חכמים].

^{כב} ועיין עוד בדברי יואל מכתבים (חלק א' מכתב נח) מיום ג' תצא תשל"א וז"ל:
הנה היות שידוע שמעת שנתייחד "התאחדות האברכים", בעזה"י גדלו והצליחו וגם עשו פרי, שהאברכים תלמידי ישיבתנו הקדושה יש להם מקום קבוע לתורה ולתפלה.
וראיתי לעורר בזה גודל הנחיצות שכל אחד ואחד מהאברכים שיחיו ויבואו בתמידות בכותלי בית המדרש לעשות שיעורים ללמוד תמידין כסדרן, כי זה חיזוק גדול לתורה וליראת שמים, כי 'בפית' אי אפשר ללמוד כראוי. ובפרט שבבית המדרש של התאחדות האברכים ישנו שם הרה"ג מלאנדסבערג שליט"א (וצ"ל) שלומד שם שיעורים בכל יום, והוא יודע ובקי מה שצריכים ללמוד בתורה ויראת שמים.
ואשרי לתמימי דרך ההולכים בתורת ה', שבזכות זה יתברכו בדורות ישרים נאמנים לה' ולתורתו, ונזכה לכתיבה וחתומה טובה ושנה טובה ומבורכת.
כעתירת הבעה"ח יום ג' לס' למען ייטב לך והארכת ימים, תשל"א לפ"ק.

ועיין עוד שם (ח"ב, מכתב כח) במכתב האחרון שכתב רבינו לרבים ביום ג' ויחי תשל"ט (וקבע שם הדרכות נחוצות ביסודות הדת ועבודת ה', וכתה"ד כתב) וז"ל:
חובה על כל תלמידי ואנשי שלומינו, לקבוע עתים לתורה, כל אחד ואחד כפי האפשרות שיש לו, ועל כל פנים שעה אחת ליום. והקפידה היא שילמוד דוקא בבית המדרש, באחד מבתי המדרשים שנבנו לצורך זה.

וזה אחד מהיסודות שעל ידי כן תהיה לנו תקומה לעמוד בנסיגנות הקשים על ידי האור והכח של תורתנו הקדושה שנלמד בבית המדרש, ויהיה לנו לעינים להאיר לנו את הדרך איך להמשיך דרכי תורתנו הקדושה בשווקים וברחובות שאנו הולכים בהם, ולבנות בתנו על דרך תורתנו הקדושה שנקבל בבית המדרש על ידי לימוד תורה הקדושה.

ועיין עוד שם (ח"א, מכתב א) מה שכתב עוד בשנת תרע"ד:
עוד זאת ראיתי למען ה' לקבוע שיעורין קבועים בבית המדרש, ללמוד וללמד כלילה וכו', או קודם אור הבוקר וקודם תפלת שחרית כל אחד ואחד באיזה אופן שיוכל.
וחוץ מהתקנות הנעשים לצורך הנהגת בית המדרש, טוב לעשות חֲבֵרָה מיוחדת לצורך קביעות הלימוד הנ"ל באיזה תקנות קבועות, שיהיה קיום וחיווק לדבר.
[וע"ע להלן בהערה נח, ממה שכתב רבינו בשנת תשכ"ח].

^{כט} בספרו פנים יפות (סוף פרשת ראה): וְלֹא יֵרָאֶה אֶת פְּנֵי ה' יִרְקָם. אמרו חז"ל חייב אדם לקבל פני רבו ברגל, יש לומר דְּרָמָז התורה במלת אֶת פְּנֵי ה' כענין שאמרו אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא לרבות תלמידי חכמים.

^ל בגמרא פסחים (כב): ועוד: דתניא שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אֶתִים שבתורה, כיון שהגיע לֵאֲתָה ה' אֱלֹקֶיךָ תִּירָא פירש, אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתים שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אני מקבל שכר על הפרישה. עד שבא רבי עקיבא ודרש אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ תִּירָא, לרבות תלמידי חכמים.

^{לא} ועיין בשו"ת נודע ביהודה (תניא אר"ח, צד) שביאר דְּבִשְׁבֶּת וְחֻדֶּשׁ שיש בו תוספת קדושה, שהרי יש בו קרבן מוסף, יש מקום לקבל פני רבו, שגם על הרב ניתוסף אז שפע להשפיע על תלמידיו, והוא הדין בְּרָגְלִים. וכתב

לה

איך וויל זאגן מיט דעם [בענין החזקת תלמיד חכם, ושאר צרכי החבורה].
 ס'איז דאך נישט אזוי שווער [זיך צו אויסהאלטן פון די בני החבורה]. מן הסתם איז דא
 קיין-עין-הָרַע עטליכע הונדערט אינגעלייט שוין, קיין-עין-הָרַע, כ'מיינ למשל [עכ"פ]
 'אויפן פאפיר' איז דא, קיין-עין-הָרַע איז דא א פאָר הונדערט נעמען, [וממילא] קען
 דאך זיין אז אונז אליין מ'קען זיך אויסהאלטן. אזוי ווי איך האָב געזאָגט שוין^ל [לעוור
 על זה].

לו

נאָר וואָס דען, אָבער - אזוי ווי איך האָב פריער געזאָגט (באות כד) - אַז מ'קומט
 [אום] סוכות קומט מען זיך צונעזאָם [כולם, ועל כן הזמן גרמא לעוור בזה], יעדער איינער
 ברויך א שותף צו זיין [בהחזקת הבית המדרש והחבורה], מ'דארף האַלטן - איך דאָרף נישט
 אויסצורעכענען - מ'זאל מקיים זיין [=אויפהאַלטן], מ'זאל האָבן א תלמיד חכם [בראש
 החבורה], מ'דארף האַלטן, [אז] מ'זאל קענען אויסהאלטן, ס'זאל קאָנען א קיום האָבן
 [כל החבורה, סיי] ביי לערנען, צי ס'איז אין תורה, צי ווען מ'דארף אַמאָל א שאלה
 פּרעגן, צי כדומה, דער לאַנדסבורג'ער [רב] איז דאך דאָלד.
 מ'דארף דאך דאָס נישט אויסצורעכענען, וואָס דאָרף מען מאַריך צו זיין.
 [ולבסוף רואין כי] אפילו 'דאָס' גייט אויך שווער.

לז

עקסטערדעם וואָס ס'איז שווער - מילא [דער] צעראַ דגופא - ער זאל 'קומען' צום
 לערנען. דאָס ברויך אויך נישט צו זיין [שימנעו מזה], דאָס ברויך אויך צו זיין.
 און אפילו 'דאָס' [דער צעראַ דממונא] אַז מ'זאל זיך מַקְבֵּל זיין [להשתתף בהחזקת
 החבורה], ס'קומט נישט אויס 'אָזויפיל' [געלט, אויב] אַז מ'זאל יעדער זאל נעמען טייל,
 [בכדי] אַז מ'זאל קאָנען האַלטן, מ'זאל קאָנען האַלטן אויף דעם אַזא איד א תלמיד

שם עוד דמכל מקום לא אמרו "חייב" לקבל פני רבו אלא ברגל, מה שאין כן בשבת וחודש אי אפשר להטיל
 "חייב", כיון שאין עולים לרגל, ולא יהא כבוד רבו גדול מכבוד שמים. ולפי זה כתב שם דבזמן הזה שאין
 עולים לרגל ביום טוב, ליתא חיוב זה, ולכן לא הובא בשולחן ערוך הך מימרא דחייב לקבל פני רבו ברגל,
 עיי"ש בדבריו.

אמנם צריכים לומר דכל זה כתב רק לענין "חייב", אבל "מצוה" ודאי יש בזה, וכן בשבת וחודש,
 וכדחובא שפיר זה בשולחן ערוך (ארי"ח שא, ד. ותר"ג, ה) להחולל להקבל פני רבו נקרא הולך לדבר מצוה.

אמנם בגוף דברי הנודע ביהודה יש חולקין בזה, ועיין גם בספר משמרת אלעזר [להג"ר שאול בראך אב"ד
 קאשוי זצ"ל, בריש הספר] שפלפל הרבה על דברי הנוב"י. ומלשון רבינו כאן משמע גם כן כדעת הסבורים דיש חיוב
 בזה אף בזמן הזה, ואדרבה בזמן הזה שאין עולים לרגל, ראוי יותר להקביל על כל פנים פני רבו. [ומכל מקום יש
 לדחות דאולי הכוונה למצוה בלבד ולא לחיוב, דבזה כולי עלמא מודו וגם בזמן הזה, אלא שאמר רבינו סברה כנונה לקיים זאת
 עתה ביותר, כי עתה אין לנו שיעור לקבלת פני השכינה אלא על ידי קבלת פני רבו. ויל"ע].

²⁶ והוא על פי המבואר בירושלמי (עירובין לא): כל המקבל פני רבו כאילו מקבל פני שכינה. ר' ברכיה ר' ירמיה
 בשם רבי חייה בר בא, כתיב (תשא לג, ז) ומשה יקח את האהל [ונטה לו מחצו] למחנה וגו', כמה הוה רחיק, רבי
 יצחק אמר מיל. וְהָיָה כָּל מִבְּקֶשׁ מִשָּׁה"א אין כתיב כאן, אלא וְהָיָה כָּל מִבְּקֶשׁ ה' (שם), מכאן שכל המקבל פני רבו
 כאילו מקבל פני שכינה.

²⁷ בפתיחה להתאחדות אברכים בשנה העברה, בחוה"מ סוכות תשכ"ז.

²⁸ הלא הוא הגה"צ רבי שלמה יו"ט ליפא פאללאק זצ"ל, אב"ד לאנדסבערג, בעמח"ס שלמי יום טוב, אשר בו
 בחר רבינו לעמוד ולשרת בראש חבורת ובית המדרש "התאחדות האברכים", ולהיות להם לרב ומו"ק, ולהגיד
 שיעורי תורה ודברי הדרכה לאברכים ובעלי בתים אנשי החבורה, [ועיין לעיל בהערה כח, העתק לשון המכתב
 שרבינו מזכירו שם].

חכם וואָס זאָל זיין אַ שטיקל מוֹרָה דָּרָך, ער זאָל פירן און ער זאָל זיי דינען, ער זאָל לערנען מיט זיי, - אזוי ווי איך האָב פריער געזאָגט (באות לו), - [און] אַז ס'קומט אויס [פאר] איינעם אַז מ'דארף עפעס האָבן [תשובת שאלה, אָדער] אַז מ'דארף עפעס צו שמועסן בְּדַרְכֵי ה', [זאָל זיין וועמען צו פרעגן].

און דאָס איז נישט קיין גרויסע זאָך, [שאין] ההוצאת גדולות כל כך אם ישתתפו בה הרבים]. איז דאָס אַ 'שוואַכצייגעניש', אַז מ'קען [אפילו] דאָס נישט אויסהאַלטן, אַז מ'קאָן נישט אויף דעם מאַכן אַ געהעריגע [סדר], זיך צוזאַמנעמען אינאיינעם בהתחברות [צו מסדר זיין] אַ שטיקל געהאַלט אויף דעם.

איז דאָס טאַפֿלט, דאָס ברויך מען [לחזק בגוף ובממון], דאָס איז דער תכלית דערפון.

לח

[און] דער אָמֶת'ן אַריין, דער תכלית איז דאָך נישט 'דאָס' [סתם התאחדות בלבד], די גאַנצע איז דאָך נאָר אויף דעם אַרויף [להתאחד ביחד עבור תורה ויהדות וקיום הדורות].

[כי עבור זה לבד] אַז מ'זאָל האָבן מַנִּין [צום דאווענען]? מילא מַנִּין מאַנגלט נישט אין 'נעו ויָאָרְק'^ה, מ'קאָן דאווענען מיט מַנִּין קאָן מען דאווענען איבעראַל, ס'איז נישט דער תכלית פון דעם אַלעמען אַז מ'זאָל קאָנען דאווענען מיט מַנִּין, מ'טרעפט אַ מַנִּין איבעראַל, קאָן מען טרעפן.

נאָר [דער תכלית איז] ס'זאָל זיין אַ דָּבָר שְׂבִמְנִין^ה, אַת שְׁדִּרְכוּ לְמִנּוֹת^ה. 'דעס' זאָל זיין, אַ דָּבָר שְׂבִמְנִין טאַקע אין 'חשיבות'^ה, און אין תוֹרָה, דאָס איז נישט אזוי סתם מ'זאָל קענען [צוזאַמקומען].

און אויך טאַקע אַז ס'זאָל קומען "לְמִנּוֹת", מ'זאָל האָבן וואָס צו 'ציילן' [בהחזקות 'ממון'], מ'זאָל קענען אויסהאַלטן דעם וואָס מ'דארף אויפצוהאַלטן.

נישט [דעס], כ'מיינ'ן ס'איז דאָך נישט 'דאָס' איז דאָך דער צוועק דערפון [סתם להתאספות בלבד]. ס'איז [טאַקע] אַ גאַנץ אַ גוטע [זאָך], ס'איז אַ גוטע זאָך, גאַנץ וואויל, אַז מ'מאַכט אַ בית המדרש, און ס'ברענגט אַזאַ שטיקל הִתְחַזְקוֹת, און אַ שטיקל הִתְחַבְרוּת. אָבער ס'ברויך צו זיין אַן הִתְחַבְרוּת [לקיום התורה] טאַקע, אַ הִתְחַבְרוּת "צו אידישקייט".

^ה כך היה מנהג רבינו לקרוא שם עיר "ניו יארק" בשינוי קצת, שלא כדרך הגוים. וכן בשאר עיירות של עכו"ם היה דרכו לשנות קצת בשמם שלא לקרותם בשם שקראוהו הגוים, יען כי יש הרבה עיירות עכו"ם שנקראו על שם עצביהם, והוא על דרך שאמר הכתוב (מטות לב, לח) מוספת שם, עי"ש ברש"י. ולכן היה גם כן רגיל לכנות שם עירו "סאקמיר" במקום "סאטמאר". וכן נהג מרן הדברי חיים זי"ע, ולכן קרא שם עירו "צאנו" במקום "סאנו".

^ו על פי המבואר בשלחן ערוך (ייד קי, א): דבר חשוב אוסר במינו בכל שהוא (שאינו בטל אפילו באלף), וכן בעלי חיים חשובים הם ואינם בטלים. אבל שאר דברים, אף על פי שדרכן למנות, הרי אלו עולים בשיעורן. [ועל זה כתב הרמ"א, "הג"ה ויש אומרים דכל דבר שבמנין, דהיינו שדרכו למנותו תמיד, אינו בטל (טור בשם ר"י וב"י). וכן נוהגין].

^ז מלשון הגמרא (ביצה ג:) שיש פלוגתא אם כל שדרכו לימנות שנינו, או את שדרכו לימנות שנינו [דאינו בטל. והוא המקור להדין דבר שבמנין לא בטל]. - ולענינו משתמש רבינו בלשון זה בדרך צחות על "כסף", שהוא דבר שדרכו לימנות מחמת חשיבותו.

^ח וכהטעם דקיימא לן 'בדבר שבמנין' דאינו בטל, דהוא מחמת 'חשיבותו'.

לט
המשך הדרוש:

אופן שני בישוב הקושיות

קעץ זיין נאך א פֿשט אין פֿסכת תֿשבו וגו', כֿל האָזרח בֿישׂרֵאל יִשְׁבוּ בִפֿסַּת.

מ

הקדמה לישוב קושיא א-ג (באופן שני)

בחד"א מביא טעם על מה שצוה הקב"ה לעשות זכר רק לענני הכבוד, ולא למן ובאר. והוא יען כי בענני כבוד היו בני ישראל כלכד מיוחדים בטובה זה, ולא נתנו מזה גם הערב רב

[דהנה] זיי זאגן דאָן לט דעם טעם, פֿאַרוואָס ס'איז, - דער חיד"א ברענגט דאָן מ'בשם הרב ר' יהודה חאביליוו זלה"ה^{מא}, - [פֿאַרוואָס] מ'האָט נישט געמאַכט קיין זכר אויפן מן און אויפן פֿאַר, נאָר אויף סופֿות [שהם עֲנֵי הכבוד]. איז דאָך דער טעם, ווייל [פון] מן און פֿאַר האָט דאָס עֵרֶב רֵב אויך נִהְיָה געווען, [און] אין די עֲנֵי הכבוד איז פון עֵרֶב רֵב נישט געווען^{מב}.

^{לט} בבני יששכר (תשרי י, יג-טו): הקדמונים אחזו שְׁעָר, לדרוש ולחקור על מה עשה ה' ככה, [שהרין] ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל במדבר, מן ובאר עֲנֵי כְבוֹד [תענית טו], הנה צוה השי"ת זְכָר לְעֲנֵי הכבוד במצות סוכה, ולא עשה כן בְּמִן ובאר וכו'. והנה ראיתי להרב הגדול מ' חיד"א הנ"ל בספרו ראש דוד כתב בשם הרב החסיד מו' חיים כפּוּסִי, דְּהֵמָן ובאר הלא המה לחם ומים שהן הכרחיים לחיי האדם וכו'. [והנה] הרב הגדול החסיד מ' חיד"א זללה"ה הטעים לנו עוד טעם, [על] מן ובאר, למה לא צונו השם יתברך לעשות להם זְכָר, וצונו במצוה לעשות זכר לענני כבוד. הנה כתב בשם הרב החסיד מו' יהודה חאביליוו זללה"ה, להיות ענני כבוד היו רק ישראל מיוחדים בטובה, כי הערב רב פלט אותם הענן, מה שאין כן מן ובאר, גם הערב רב נהנו מהם, עכ"ל.

וכי ישאלך בנך למה באמת ממתנת מן ובאר נהנו גם הערב רב מה שאין כן ממתנת ענני הכבוד, הנה לדעתי אפשר לצרף טעם זה גם כן עם טעם הרב מהר"ח [כפּוּסִי] הנ"ל ועפ"י הדרך שכתבתי לעיל, והיינו להיות מן ובאר הם למזון לחיי האדם בהכרח כלחם ומים, וכביכול זה מחייב הדין והמשפט השכלי אשר השי"ת יתן לבריותיו שבראם מזונות לחיותם, על כן גם הערב רב שהם גם כן בריותיו ית"ש, נהנו מן הֵמָן ובאר, משא"כ עֲנֵי הכבוד שהם בחסד גדול, ואהבה וחיבה יתירה נודעת לישראל במה שהלביש אותם בענני כבוד, הנה בזה לא זכו הערב רב.

הנה לפי זה יומתק גם כן [מאמר הכתוב] לְמַעַן יִדְעוּ דִרְתֵּיכֶם, לא אמר תִּזְכְּרוּ, היינו דְּרִין בְּתָרַיִן דְּקִימִין הָעֵרֶב רֵב עֲלֵיהֶו כִּל"י חֲמ"ס וְדִחְקִין לֹון בְּגִלּוּתָא, כמבואר בווער [בראשית כה], הנה יכירו 'ידיעו' בני ישראל שלא יהיה להם התחברות עמם, כי החיבה יתירה של השי"ת הוא רק לישראל, על כן בפסוק הוֹשַׁבְתִּי רַק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וכו', אֲנִי הוֹיִיתִי אֱלֹקֵיכֶם הַנּוֹתֵן לָכֶם תּוֹסַפֹּת וְסוּכּוֹת וְחִסְדּוֹ, חוץ מה שמחייב הדין והמשפט השכלי. מה שאין כן הערב רב הגם שנהנו מן ובאר, הוא מחמת שהמשפט מחייב לזון את בריותיו, מה שאין כן תוספת החסד הוא עֲנֵי כְבוֹד, לא זכו הערב רב, על כן לא נצטוונו במצוה לזכר רק לענני כבוד. לזה קיימו וקבלו רבותינו ז"ל [עבודה זרה ג]: שגם לעתיד במהרה בימינו יהיה המבחן לאומות העולם במצות סוכה.

^מ בספרו ראש דוד (ריש פרשת אמור): הוּוּ בַה קמאי חקור דבר, ושאלו בראש העמק שאלה את פני מביין שיש בו מדעת קונו, מה זה היה יקר בעיני ה' מעלה נשיאים על גב מעלה, זכר עשה לענני כבוד, כל האזרח בישראל סיבותיו סוכתו ועמד על כנו. ואילו שתיים זו מן ובאר, לא אחיא זכירה לא מינה ולא מקצתה מעין דוגמא, כי אין לחם ואין מים כל שיש במינו. ועל דבר זה אמור רבנן בטעמא וכו'. באזינו שמענו משם גדול, הרב החסיד מהר"ר יהודה חאביליוו זלה"ה, ראה וְיָתֵר וְטַעמָא טַעִים על אשר צִוֵּנוּ ויצרנו לעשות זכר לענני כבוד במצות סוכה, ואילו למן ובאר שְׁתֵּים הֵנָּה רְעוּתִיָּה, לא יפקדו ולא יזכרו לעשות להם שם, והיה טעמו, כי הענני כבוד סוככים בכנפיהם לישראל עם קרובו, ובהם נבחר וניכר תפארת ישראל, כי הן בני קל חי ובחר בנו מכל העמים, כי הערב רב גם שקבלו התורה והמצוה, מחוץ לענן יחנו, ודוקא ישראל מוקפי ענן. אבל מן ובאר היו נוזנים מהם גם הערב רב. אי לזאת, בדבר המסויים לישראל לבדם נצטוונו לעשות זכר, מה שאין כן מן ובאר שהיו גם לערב רב.

^{מא} בספרו שם הגדולים (י, כז) כתב עליו החיד"א וז"ל: מהר"ר יהודה חאביליוו היה רב בעיר נא אָמֹן [במצרים], ויש לו תשובות בספר גנת ורדים, וקורא לו הרב גנת ורדים נזר החסידים. ולעת קנתו עלה לעיר"ק חבֿרון ת"ו והיה לראש. ושמענו כמה ענינים מפרשיות וקדושתו.

^{מב} כמבואר בווער הק' (תשא דף קצא:).

לשון פתיחה לאברכים סוכות תשכ"ח קדשו יט

מא

ולפי זה נלמד ממצות סוכה גודל המעלה והנחיצות במה שלא יתחברו בני ישראל עם הערב רב. ואם כן היה מקום למעות ללמוד מזה ענין התפרדות גם מהכשרים שבישראל

איז דאך פארדעם די גאנצע סוכה, כדי מ'זאל נישט זיין 'איינס' מיטן ערב רב^{מג}. וועל איך דאך מיינען טאקע, [וויבאלד] דאס ווייזט ארויס אז מ'זאל זיך אפזונדערן, [אזוי ווי] אין די ענני הַכְּבוֹד איז מען געווען 'אפגעזונדערט'. מ'וועט מיינען פון די סוכה, [ללמוד ענין התפרדות אף שלא במקום הראוי].

מב

אבל באמת פירוד זה הוא אך ורק [מ'דארף זיין אפגעזונדערט פונעם ערב רב. אבער צווישן אידן, די וואס מ'האט א חשבון אז זיי זענען פון 'די' גאטונג^{מד} אידן, [איז] אדרבה פארקערט, [מיט זיי] דארף מען האבן גרויס התחברות. דא דארף מען האבן גרויס התחברות, מ'זאל זיך מיט זיי [מתאחד זיין].

ביי 'די' דארף צו זיין וְאֶהְיֶה לָרֶעָף כְּמוֹךָ (קדושים יט, יח).

און מ'דארף דאך נישט אויסצורעכענען [הלאוין שבוה, ס'זאל זיין]: נישט קיין פירוד לְכַבּוֹת [במחשבה].
און נישט חלילה, נישט קיין פירוד אין קיין לשונות [בדיבור].
אלליין צווישן זיך זאל נישט זיין קיין לשון הרע.
וכדומה אַזעלעכע ענינים.

מג

ישוב קושיא א-ב (באופן שני)

ולזה לאחר שצויתה התורה בלשון נוכח פסכת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים, אמרה התורה "כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל" יִשְׁבוּ פְּסַחַת, דאָס וואָס מ'האט שוין שוין, עמיהם ראוי לישב בסוכה אחת, כי צריך להיות עמיהם בשלום ובאחדות

איבערדעם שטעלט ער אַרָאפּ [דער פסוק], פְּסַחַת תִּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים. נו איז דאך דער תכלית פון די סוכה, אז דו זאלסט דין מִפְּרִיד זיין [מן הערב רב].
וועסטו דאך [מיינען], ביז דערווייל וועט דין דער בעל דָּכָר אָנרעדן [אז] דו וועסט [דיך] אויך מִפְּרִיד זיין פון 'דעם' וואָס מ'ברויך [להיות בהתחברות עמו].
זאָגט ער ניין, "כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל" יִשְׁבוּ פְּסַחַת, די וואָס זענען טאָקע בְּיִשְׂרָאֵל, די וואָס זענען אַלע אין דעם כָּלָל [של ישראל קדושים, ואינם בכלל הערב רב], די ברויך מיר אַלע צו זיין דערינען^{מה}, [און] ס'זאל נישט זיין קיין שום פירוד נישט^{מי}.

^{מב} וכמו שמבאר בבני יששכר המובא לעיל (בהערה לט) על פי טעם החיד"א.

^{מד} פירוש: סוג.

^{מה} וכמו שדרשו בגמרא (סוכה כז): אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבריו, אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבריו, דכתיב כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יִשְׁבוּ פְּסַחַת, מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת.

^{מי} ועיין בחובת הלבבות (עבודת האלקים, פ"ו): וכן שתי מדות, האהבה והשנאה. מקום האהבה למי שיסכים עמך על עבודת האלקים, ועל מי שישמחך באחרית ענין. ומקום השנאה למי שעובר על רצון האלקים, ועמד כנגד

מד

ישוב קושיא ג (לאופן שני)

וממשיך הכתוב למען ידעו לַמֶּעַן יִדְעוּ "דְּרִיתִיכֶם", כלומר שעל ידי מרת השלום והאחדות עם הכשרים שבישראל, ומדת הפירוד והתרחקות מן הערב רב והרשעים שבישראל, על ידי זה יתקיימו דורותיכם בדרך התורה כראוי [און] אַזוֹי אַרומער [וועט זיין] לַמֶּעַן יִדְעוּ "דְּרִיתִיכֶם", אַז דער אייבירשטער זאָל העלפן ס'זאָל טאַקע זיין ס'זאָל האָבן אַ קיום [די דורות], און ס'זאָל האָבן הַתְּחִזְקוֹת.

מה

המשך בהנוגע לענינינו:

אַבער דער אָמֶת'ן אַריין דאַרף מען מַשִּׁים אַל הַלֵּב זיין, מ'זאָל נישט נַתְּגַשֵּׁם ווערן.

היינט איבערהויפט, איז דאָך עס זייער שווער טאַקע, הן פונעם מַעֲמַד הַדוֹר, און [הן] פונעם מַצָּב [של האיש עצמו], וויאָזוי מ'זעט אויס.

און דער אָמֶת'ן, מ'ווערט פשוט נַתְּגַשֵּׁם [אם אין מתמידין בתורה], ווייל ס'איז דאָ אַ כַּח הַיָּצֵר אויף אַלעמען, אויף יעדן מענטש.

און די 'דִיעוֹת' זענען קְצָרוֹת, און די 'לְבָבוֹת' זענען קְצָרוֹת.

[נאָר] דער אייבירשטער זאָל העלפן, דער בורא כל עולמים פאַרלאַנגט דאָך נאָר לויט דעם מַצָּב, און לויטן דור, און לויטן דַעֲת, און לויטן מַח.

על כל פנים [צריך לקבוע עתים לתורה בכל יום, כדי] מ'זאָל נישט נַתְּגַשֵּׁם ווערן, אַזוֹי ווי מ'קאָן נַתְּגַשֵּׁם ווערן, [דורך] פאַרשידענע ענינים, [ובפרט] אַז מ'האָט חתונה מ'זאָל זיך קאָנען פירן בַּקְדוּשָׁה וְטַהָרָה, בְּבִית וּבַחוּץ, ס'זאָל זיין טאַקע תִּשְׁבוּ כַּעֲיֵן תְּדוּרוֹ [ולקיים בכל השנה תדורו כעין תשבו], מ'זאָל וויסן מ'איז תַּחַת צֶלָא דְמַהִימָנוּתָא, [ולהתבונן] אין שטוב וויאָזוי מ'פירט זיך אויף.

מו

להשמר מענין מתוך 'לְשִׁמָּה' בָּא 'שְׁלָא לְשִׁמָּה'

מ'ברויך זיך צוזאַמען האַלטן, און מ'זאָל זיך נישט אַריינלאָזן [בכוונות שונות שאינם לשם שמים, ווייל] אין אַלעמען מישט זיך אַריין [דער בעל דְּכָר].

דער אָמֶת'ן אַריין, איך דאַרף נישט אויסרעכענען, דער בעל דְּכָר מישט זיך אַריין אין אַלעמען. און אפילו [במקום שמתחילה כוונתם לשם שמים], האָב איך געזאָגט, ס'איז פאַרהאַנדן [שאח"כ יבואו לכוונות אחרות] (וכדלהלן בהמשך).

מז

די גמרא זאָגט (פסחים נ: ועוד) מִתּוֹךְ 'שְׁלָא לְשִׁמָּה' בָּא לְשִׁמָּה, זעט אויס אַז דאָס איז שְׂכִיחַ [לעשות שְׁלָא לְשִׁמָּה, שהרי] אַנדערש גייט נישט [דער לְשִׁמָּה, נאָר דורכדעם] אַז מ'הייבט אָן שְׁלָא לְשִׁמָּה [קומט מען דערנאָך צו לְשִׁמָּה].

נאָר 'נישט יעדן' געלונגט אַזוי [לבא לבסוף לידי לשמה. דיש מי שאדרבה בא על ידי לידי שלא לשמה הגרוע שהוא אסור, וכגון לקנטר] (וכדלקמן באות נ).

אנשי האמת, והביאך אל מה שמקציף בוראך, כמו שכתוב (משלי כח, ד) עֲזָבִי תוֹרָה יְהִלְלוּ רָשָׁע וְשִׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגָּרוּ בָּם.

מח

ווי איך האָב געזען שטיין ערגעץ^{מז} [זא] אַסאַך מער געלונגט ס'איז דאָ 'אַזאַ שְׁלֵא לְשִׁמָּה' וואָס מ'טאָר נישט, וואָס ס'איז לְקַנְטֵר. דאָס איז דאָךְ אויך דאָ. - און דער "לשמה" [לבא לזה לא שכיח כל כך]. -

מט

אַזוי ווי תוספות מאַכט דאָךְ דעם חילוק^{מח}, [דמה שאמרו] (ברכות יז.) הלומד תורה שְׁלֵא לְשִׁמָּה נוח לו שלא נברא מעולם, [זה מיינט] אַז ס'איז לְקַנְטֵר. אָבער 'דער' שְׁלֵא לְשִׁמָּה [המותר], דער שְׁלֵא לְשִׁמָּה וועגן אַנדערע זאַכן, וועגן שְׂכָר, און וועגן כדומה, וועגן יראת העונש, [על זה אמרו בגמרא דשלא לשמה] דעם ברענגט לְשִׁמָּה. - [עד כאן דברי התוספות].

נ

האָב איך געזען ס'שטייט^{מט}, ס'איז מער שְׂכִיחַ [זא] דער שְׁלֵא לְשִׁמָּה [המותר] זאָל ברענגען 'דעם' שְׁלֵא לְשִׁמָּה וואָס מ'טאָר נישט, ווי [זא] ס'זאָל ברענגען דעם לְשִׁמָּה.

נא

נאָר אף על פי כן האָט מען עס 'דאָךְ' געמוזט מִתִּיר זיין, ווייל אַנדערש וועט מען נישט צוקומען [קיינמאָל צו לְשִׁמָּה, ועל כן] וועגן 'די' אידן וואָס זיי קומען 'דאָךְ' צי צו אַן ערנסטע פֿוֹנָה, און זיי קומען נישט צי צו 'יענעם' [כוונה הגרוע], האָט מען דאָס געמוזט מאַכן [להתיר לעסוק בתורה ומצות שְׁלֵא לְשִׁמָּה].

נב

נאָר היינט אָבער זעה איך, אַז היינט איז דאָ נאָךְ אַ נייע בחינה איז דאָ, ס'איז גאָר 'פאַרקערט' איז אויך דאָ אַ בחינה, ס'איז פאַרהאַנדן אַמאָל אַז מִתּוֹךְ "לְשִׁמָּה" בָּא "שְׁלֵא לְשִׁמָּה".

[ווייל] ס'איז פאַרהאַנדן אַמאָל, ער האָט געמיינט גאָר [פון] 'תחילת' ערנסט, נאָר 'אינדערמיט' כאַפּט זיך אַריין דער יֵצֶר הָרָע, און ס'לאָזט זיך אויס און מ'גייט און מ'מאַכט אַ לְקַנְטֵר, מיט אַ שְׁלֵא לְשִׁמָּה.

^{מז} עיין קרוב לזה בדברי השל"ה דלהלן (בהערה מט).

^{מח} בתוספות ברכות (יז.): העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא. ואם תאמר, האמר רב יהודה אמר רב פרק מקום שנהגו (פסחים ג.) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ויש לומר דהכא מייירי שאינו לומד אלא לְקַנְטֵר חביריו, והתם מייירי שלומד על מנת שיכבדוהו. ובתוספות תענית (יז.): כל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סם המות. וקשה והלא אמרינן לעולם יעסוק אדם בתורה אע"ג שאינה לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ויש לומר דתרי שלא לשמה הוי, דמה שאמרינן לעולם יעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, היינו כלומר כדי שיקרא רבי, או כדי שִׁכְבְּדוּהוּ. ומה שאמרינן הכא כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשה לו סם המות, היינו מי שלומד לְקַנְטֵר. וכן נפסק בשולחן ערוך ושו"ך (י"ד רמז, סעיף כ). ועיין עוד בתוספות פסחים (ג: ד"ה וכאן) ונזיר (כג: ד"ה שמתוך וסוטה (כב: ד"ה לעולם).

^{מט} עיין זה בדברי השל"ה הק' (ווי העמודים פ"ה) וז"ל: והנה לא מבעיא מי שלומד תורה 'שלא לשמה' כדי לקנות את חבירו, הן בדבור הן במעשה, וְיֵלֵךְ לִי לנשמתיה, אלא אפילו 'שלא לשמה' שלא יאמר אדם אקרא כדי שיקראוני חכם אשנה כדי שיקראוני רבי וכו', אף זה לא יעשה, כי מתוך 'שלא לשמה' זה, יבוא 'שלא לשמה' הגרוע ביותר. ולעניות דעתי דיותר יש לחזקה זה שמתוך שלא לשמה הטוב שיבוא שלא לשמה הגרוע יותר, מן שיבוא מתוך שלא לשמה שיבוא לשמה, כי כך דרכו של יצר הרע היום אומר עשה כך [ולחמר אומר עשה כך וכו'] (שבת קה:).

טאָקע 'אַנגעהויבן' האָט ער וועגן לְשִׁמָּה, און ער איז אַריינגעפאלן אין שְׁלֵא לְשִׁמָּה, דאָס איז אויך דאָ.

נג

דאָס זעה איך שוין, איך האָב עס געהאַט געזען אַסאַך מָאָל [מציאות בחינה כזה].
און אַזאַ מין [אופן], דעם ווערט גאַרנישט געברענגט [בדברי חכונ'ל], ס'איז שוין אַ
מכה אשר 'לא כתובה' בתורה, אַז מתוך "לְשִׁמָּה" בַּא "שְׁלֵא לְשִׁמָּה".
אַבער ס'איז אַן קיין צווייפל [אז] מ'טרעפט גאַר 'אזוינס' אויך.¹

נד

ער מיינט אפשר גאַר 'מתחילה' ערנסט, [אַבער] דערנאָכדעם, 'דערווייל' מישט זיך
אַריין דער יֶצֶר הָרַע, און ער מיינט שוין דאָס גאַות, און די הַתְּשָׁאוֹת, מיט
פאַרשידענע [אינטערעסן], פאַרשידענע זאַכן, אַזוי אַז ער פֿאַלט אַריין [ברשת היצר], און
ער מאַכט פונעם גאַנצן לְשִׁמָּה, מאַכט ער אַ שְׁלֵא לְשִׁמָּה.
גאַר פונקט דער היפּוך [ממה שאמרו מתוך "שְׁלֵא לְשִׁמָּה" בַּא "לְשִׁמָּה"].
ס'איז גאַר אַזוינס אויך דאָ היינט פֿעלם².
איך זאָג דאָס [כדי שידעו להזהר מזה, ווייל] ס'איז פאַרהאַנדן אַמאָל גאַר 'די זאך'.

¹ ווייץ ברגל ישרה (להבני ישכר, אות מ' ערך מדרגה) שכתב מעין זה לענינו שם, בשם ליקוטי יקרים, וז"ל: קודם
שיבא למדריגה גדולה יעשה מעשיו בגלוי, כי באם יעשה הכל בהצנע, ולפני בני אדם יהיה עושה כמעשיהם,
יש לחוש מתוך לשמה יבוא שלא לשמה, עיין בחובת הלבבות שער יחוד המעשה. רק כשיהיה בעל מדריגה
יכול לעשות כל מעשיו בהצנע, ליקוטי יקרים (להמגיד ממעורשתי). והדברים עתיקין. והמשכיל יבין, [כין] פעמים
שארם נופל ממדריגתו מחמת 'עצמו', שהשי"ת יודע שהוא צריך לכך, והירידה הוא צורך עלייה, ולפעמים
'העולם' גורמים לו כל זה, שם בספר הנ"ל. ועל הכל צריך שיבחן במאזני השכל, נראה לי.

² ווייץ מה שחזר רבינו על זה ביום ה' וירא תשכ"ח, בשיחה עם הגה"צ האדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל (נדפס
בקונטרס דברות קודש לסדר בראשית תשכ"ח).

שהגה"צ מתו"א אמר לפני רבינו בזה"ל: אַז יענער רעדט זיך איין ער מיינט לשם שמים, קען מען דאָך
נישט טענה'ן.

ועל זה נענה רבינו בזה"ל: יא, ס'איז אַזוי, מ'הייבט זיך אַן איינצורעדן [שכונתו לשם שמים].
ווי איך האָב געזאָגט דאָס (בדרשה זו שבחזה"מ סוכות תשכ"ח), איך די גמרא געפונט מען אַז מתוך שלא לשמה
בא לשמה, אַבער היינט איז געוואָרן פונקט פאַרקערט, מתוך לשמה בא שלא לשמה, [ואפילו] אינגאַנצן שלא
לשמה. ער הייבט אַן לשמה, ס'איז דאָ אַסאַך אַזעלכע, וואָס ער מיינט גאַר ערנסט, תחלת מיינט ער ערנסט,
אַבער ער פֿאַלט דאָך אַריין אין דמיונות און אין גאַות, ער קומט צו גאַות, דאָס איז דאָך אַ גרויסער נסיון וואָס
ס'איז איבעראַל, מ'רעדט זיך דאָך איין אַז איך בין אַלעס, אַני אַפּפּסי, און מ'טאָר נישט זאָגן אַנדערש, און
ס'פירט אים אַריין אין אַרגסטן שלא לשמה, אין דעם שלא לשמה פון לָקְנֵט, וואָס ס'שטייט גאַר (ברכות יז.
ובתוס' שם) אַ ס'איז נוח לו שלא נברא. און ס'האָט זיך געקאָנט אָנהייבן לשמה, אַבער ער האָט זיך אָנגעקוקט
'אַבער איך מיינ דאָך ערנסט' [ובזה בא לירי פניות גרועות].

דאָס איז זייער שכח, אַז מתוך לשמה בא שלא לשמה, ס'איז זייער שכח היינט, מער ווי דער מתוך שלא
לשמה בא לשמה. ס'קומט מער פאַר "דער" פאַל, ווי דער פאַל פון דאָרטן אַז מ'זאָל אָנהייבן שלא לשמה און
מ'זאָל קומען לשמה, פון דעם טרעפט זיך [ווייניג], ס'איז ווייניגער דאָ פון די, [משא"כ בחינת מתוך לשמה בא שלא
לשמה] פון 'די' איז מער, [אז] פונעם לשמה פֿאַלט ער אַריין אין אַרגסטן לשמה.

דאָס איז בכלל, דאָס איז נעבען צווישן דעם ביסל אידן, צווישן דעם מיעוּטא דמיעוּטא וואָס ס'איז דאָ.
אַבער אינדערווייז די וועלט איז פשוט געכאַפט [בדעות כחכות], פשוט אַריינגעכאַפט, אַ פאַרבלינדעניש, די תאָנה
פון אַ מְדִינָה, דאָס איז עס, דאָס איז ווידער עפעס אַנדערש. איך זאָג נאָר [אַז אפילו] צווישן דעם ביסעלע
[היימישע אידן], ווען ס'האָט געווען וועלט וועלט [כמו בדורות הקודמים] און זיי העטן דאָס פאַרשטאַנען [נהי נהרין
מזה שלא לבא מן לשמה לירי שלא לשמה הגרוע, כי באמת הגם שרוב העולם נתפס] פונדעסטוועגן איז דאָך נאָך דאָ
[אידן] וואָס וואָס זיי פאַרשטייען עס, און מ'העט געקאָנט אַביסל טון, נאָר 'דאָרטן' גיט ער זיך אַן עצה נדער בעל
דבר, ע"י הבחינה של מתוך לשמה בא שלא לשמה], און דאָס הָרְגִיעַט נאָך אפשר מַעְרַעַר ווי יענע, ווי יענעס. איך קען
נישט אַזוי שמועסן בפרטיות, אַזוי ווי ס'איז נעבעך דער אַמֶת, און אַזוי ווי ס'איז, נאָר הַמְשָׁכִיל יבין.

נה

סיום ותמצית הדרשה

על כל פנים דער עיקר איז, אַז ווען מ'קומט זיך צונעזאם, ס'זאל טאקע זיין מ'זאל וויסן ס'זאל זיין דערפון אַ כבוד שמים.
[און] מ'זאל זיך האַלטן, מ'זאל וויסן טאקע מ'ברויך זיך האַלטן, מ'זאל קומען [יעדן טאג], ווי איך האָב אויסגערעכנט¹¹ די זאַכן, די דריי זאַכן, [אשר הראשון מהם הוא] אַז מ'זאל 'קומען' [לביהמ"ד בכל יום, לקבוע עתים לתורה].

נו

און מ'זאל טאקע 'קומען'.
מ'זאל וויסן אַז דעם איז איינס פון די שאַלֹות וואָס מ'פרעגט [ליום הדין], קִבְעָתָ עֵתִים לַתּוֹרָה.
אין אַמְתָּן אַרְיִין, דאָס אַליין איז אַ געוואלדיגער חיוב.
דאָס איז פון די ערשטע שאַלֹות וואָס מ'פרעגט.

(עיקר המשך הענין, באותנט)

נז

ביאור השאלה: נְשֹאת וְנִתְּת בַּאֲמוֹנָה, קִבְעָתָ עֵתִים לַתּוֹרָה

קען זיין די כוונה [בזה. דלכאורה קשה] אַזוי ווי תוספות פרעגט די קשיא, אַז ס'איז אַ סְתִירָה [בגמרא, דבידושין דרש"ג¹² ס'שטייט (משלי יז, יד) פּוֹטֵר מִים רֵאשִׁית מְדוֹן, דאָס ערשטע פרעגט מען [ליום הדין] קִבְעָתָ עֵתִים לַתּוֹרָה, [ומשמע דרק] דערנאָכדעם פרעגט מען נְשֹאת וְנִתְּת בַּאֲמוֹנָה. [ובגמרא שבת מבואר¹³ דסדר השאלות הוא נְשֹאת וְנִתְּת בַּאֲמוֹנָה, ואח"כ קִבְעָתָ עֵתִים לַתּוֹרָה. פרעגט תוספות ס'איז אַ סְתִירָה¹⁴].

¹¹ לעיל באות באות כט. וכן הם נמנים גם להלן באות נט-סב.

¹² בגמרא קידושין (ז:): וכבר היה רבי טרפון וזקנים מסובין בַּעֲלִית בֵּית נְתָנָה [פירש"י: שם איש]. בלוד, נשאלה שאילה זו בפניהם, תלמוד גדול או מעשה גדול. נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול, נענה רבי עקיבא ואמר תלמוד גדול, נענו כולם ואמרו תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה [נמצאו שניהם בידן].
תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד, שקדם לַחֲלָה ארבעים שנה, לַתּוֹמֹת וְלַמַּעֲשָׂוֹת חמשים וארבע, לְשִׁמְשִׁים שָׁמִים ואחת, לְיוֹבְלֹת מאה ושלש [כשיצאו ממצרים נתנה להם תורה בחדש השלישי, וְבַחֲלָה לא נתחייבו עד שנכנסו לארץ, דכתיב וכו', ובתּוֹמֹת ומעשרות לאחר כיבוש וחילוק דכתיב וכו', והן י"ד שנים הרי נ"ד, ומשם התחילו למנות שמיטין כדאמרינן בערכין (יב) ועשו שמיטה לסוף שבע, הרי ס"א שנים, ולסוף נ' עָשׂו יובל, הרי ק"ג וכו'.
וכשם שהלמוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה, כדבר המנוגא, דאמר רב המנוגא אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה [ליום הדין תחילת תביעות שעליו "מפני מה לא עסקת בתורה"], שנאמר פוטר מים ראשית מְדוֹן [הפורק עול תורה ראשית מְדוֹן, הוא תחילת דינו, ואין מים אלא תורה דכתיב (ישעי' נה, א) הוי כל צִמָּא לכו למים].
וכשם שדינו קודם למעשה כך שכור קודם למעשה, שנאמר (תהלים קה, מד-מה) וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גִּזְיִם וְעַמִּל לָאֲמִים יִירָשׁוּ בְּעֶבְרָתָם וְשָׁמְרוּ חֻקֵּי [ואמר מר לעיל (קידושין לו) תְּשָׁמְרוּן זו משנה] וְתוֹרָתוֹ יִצְרָר [ויקיימו].
¹³ כדהובא לעיל בהערה כא.

¹⁴ בתוספות קידושין (סז:): אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. והא דאמר בפרק במה מדליקין (שבת לא.) כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, היינו דווקא לענין שאלה ששואלין לו על משא ומתן, אבל מכל מקום פרעים ממנו תחלה על שלא קבע עתים לתורה.
ובתוספות סנהדרין (ז:): אלא על דברי תורה. והא דאמרינן בפרק במה מדליקין ששואלין לו נשאת ונתת באמונה ואח"כ קבעת עתים לתורה, התם באדם שעוסק בתורה מיירי, אלא שלא קבע עתים, והכא מיירי כשלא עסק כלל. אי נמי שואלים לו תחילה על משא ומתן באמונה, ומ"מ יקבל דינו תחילה על דברי תורה, והכי דריש ליה לקרא, תחלת 'גילוי' דינו במה שנשטו מדברי תורה.

נח

[נאָר] איך פלעג צו זאָגן אייביג¹¹, צו פאַרענטפערן [קושיית התוספות] אַז דאָס איז הא באהא תליא [אלו הב' שאלות], דאָס איז איין שאלה.

וואָרן פאַרוואָס איז מען נישט קובע עתים לתורה? ווייל ס'דאכט זיך אַז מ'האָט נישט קיין צייט! מ'מוז [גיין לעסקין]!

אַז מ'האָט אָבער אַמונה שלימה, ווייסט מען [אַז] "דעס" קאָן נישט שאַדטן [להרוחת עסקין], דעס וואָס מ'איז קובע עתים לתורה, די צייט¹².

פרעגט מען נשאת ונתת "באמונה", [אם עסקו במשא ומתן ההיה מקושר עם אמונה בה', און] אַז מ'האָט אַמונה [כשעוסק במשא ומתן], און מ'גייט אַרבעטן [באופן] מ'זאָל וויסן דאָס איז אַן ענין פון אַמונה, איז מען ממילא קובע עתים לתורה.

איז דאָס הא באהא תליא, [די שאלה] אַז קבעת עתים לתורה מיט [די שאלה] נשאת ונתת באמונה דאָס איז הא באהא תליא, דאָס איז איין זאך¹³.

¹¹ עיין זה בדרשה פרשת בראשית תרצ"ה שאמר רבינו בביהמ"ד החסידים בעיר סאטמאר, ונדפס בדברי יואל בראשית (עמוד לד) וז"ל שם: ורגיל אני לתרץ סתירת מימרות חז"ל, והוא שבמסכת שבת אמרו רז"ל ששואלין את האדם נשאת ונתת באמונה, ואחר כך שואלין אם קבעת עתים לתורה, ובמסכת סנהדרין אמר רב המנונא אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה וכו', והוא סתירה. ועיין בתוספות שהקשו על זה, ותירצו בב' פנים עיי"ש. - אמנם אפשר לומר דהא בהא תליא, וב' השאלות באים כאחד. דאם שואלים לאדם למה לא קבעת עתים לתורה בעולם הזה, הוא ירצה לתרץ ולהצטדק כי אי אפשר לו מסיבת עמל וטירדת הפרנסה, אשר מוכרח לדרוף אחריה ביעת אפים, וכשטר לביתו כבר אזלה כחו ונחלש מוחו ואינו יכול ללמוד עוד. אבל האיש הנושא ונותן באמונה מכחישו, דמי שמאמין בהשגחתו יתברך שמו, יודע דאין אדם נוגע במה שמוכן לחיבירו, והבורא יתברך מזמין לכל אחד די פרנסתו, והעת שחוטפים למען כבוד ותרותו יתברך, לא יגרום בשום אופן העדר או חסרון בפרנסת האדם. - ומעתה לא יקשה סתירת המאמרים, שבאמת תחלת דינו של אדם על דברי תורה, ומה ששואלין אותו נשאת ונתת באמונה, שאלה זו גם כן על דברי תורה, דבאמצעות שאלה זו יצדק שאלה האחרת קבעת עתים לתורה, ואין לו מענה בפיו להצטדק בטירדות הפרנסה. - ובאמת כל אחד ואחד מאמין בהשגחתו יתברך, אלא שהיצר הרע מטעה את האדם שלא להתבונן בדרכיו, ולדרוף אחר הממון בלי התבוננות וכלי חשבון הדעת וחשבון הנפש.

¹² ועיין במשנה ברורה (קנה, ה) על דברי המחבר (המובא להלן בהערה סב) שכתב דצריך שאותו עת יהיה קבוע, שלא יעביטנו אף אם הוא סבור להרוויח הרבה, ועל זה כתב שם וז"ל: ואיש כזה הוא מבעלי אָמְנָה, שמאמין ובוטח בה' שלא יחסר לו מזונותיו על ידי זה, וכדאיחא בירושלמי (סוטה ה,): מאי אָנְשִׁי אָמְנָה, פְּהֵיָא דְהוּוּ צְוָחִין לִיהּ בְּפִרְגָּמָטָא [פירוש שהיו צועקים הקונים שיבא עם סחורתו למכור], וְהָיִי אָמֵר לִית אָנְא מְבִטֵּל עָנְהּ, מַה דְּחָמִי לִמִּיתִי מִיָּתִי. וז"ל הקרבן עדה שם, הוי אמר אין אני מבטל השעה שקבעתי ללמוד התורה בשביל הרווחת ממון, אם ראוי שיבוא לי ריוח, יבוא הוא מעצמו מהקב"ה, אף לאחר שאגמור קביעות למודי. [עכ"ל המשנה ברורה].

¹³ וראוי להעתיק לשון המכתב שכתב רבינו בעינין זה אל אנ"ש התלמידים, באותה שנה, ביום א' דחנוכה תשכ"ח (ונדפס א"ח בדברי יואל מכתבים ח"א, מכתב נו) וז"ל ק:

שלומים אמונים, לכל אנשי שלומים, אהובים וידידים, מופלגים בתורה ויראה ראשים ונגידים, תורת ה' חפצם כל ימים, ה' עליהם יחיו ויפרחו כשושנים, איש איש כברכתו ויראה בנעימים. אחר דרישת שלומכם הטוב, ראיתי לעורר אתכם בדבר קביעת עתים לתורה, שהוא יסוד ותחלת דינו של אדם, כמבואר בגמרא סנהדרין דף ד' וקידושין דף מ'. ובתוספות ומהרש"א שם נתקשו בזה, משבת דף ל"א ששאלה הראשונה הוא נשאת ונתת באמונה, ואחר כך שואלין קבעת עתים לתורה, וכתבו בזה תירוצים וחילוקים. - ועל פי פשוט יש לומר, כי אלו השניים הא באהא תליא, דאם המשא ומתן הוא באמונה, הנה מי שיש לו אמונה אמיתית, לא יוכל לחשוב שעל ידי הזמן של קביעת עתים לתורה יחסר לו ח"ו מפרנסתו. והטענה של מניעת קביעת עתים לתורה, הוא בשביל שטרוד בעסקו, ולהמאמין באמת, בטל טענה זו. ואם כן אלו השני טענות מקושרים יחד, וחדא מילתא הוא. - וכבר פירשו (הפלאה) על כתובות בפתחא זעירא אות לה, והובא בשערי תשובה א"ח קנו ב) לשון "קבעת" עתים, שהוא מלשון קבען פְּלָנְיָא (ראש השנה כו,): לשון גזילה, שצריך לגזול העת לתורה. והחיוב על כל אחד ואחד להשתתף בבית המדרש בשעה קבועה, ללמוד תורה ברבים, כל אחד ואחד לפי השגתו. וזה מביא גם כן לידי מדות טובות, ולדיבוק חבירים, והצלה מזרם העולם המקושר במינות ואפיקורסות ודעות נפסדות, אשר צריכין לרחמי שמים להנצל מהם ומהמונם, ומכיוצא בהם.

לשון פתיחה לאברכים סוכות תשכ"ח קדשו כה

נט

אזוי ווי מ'זעמיר אין סופָה, תַּחַת צֵלָא דְמַהִימְנוּתָא, דָּאָרף מען צו וויסן [אזוי אויף אַ גאַנץ יאָר] טאַקע:

(1) קודם איז אַ גרויסער חֵיּוּב [לקבוע עתים לתורה], ס'טאָר נישט פֿעלן קיינער [בכל ימות השנה].

און [מ'זאָל קומען] פונקטליך, מ'דאָרף האָבן אַ זמן [קבוע] צום לערנען. דאָרף מען וויסן מ'דאָרף "יעדן טאָג" קובע עתים לתורה זיין, דאָס טאָר מען נישט פאַרגעסן.

ס

ס'איז איינס פון די גרויסע התחייבות וואָס דער בורא כל עולמים פאַרלאַנגט פון אידן, זאָגט דאָך די גמרא דאָס איז די ערשטע שְׁאָלָה [ליום הדין]^ט. איז על כל פנים אין 'דעם' טאָר מען נישט מִקֵּיל זיין, אויף 'דעם' איז נישט פאַרהאַנדן קיין שום קולָא בְּעוֹלָם^ס ..

סא

(2) און דערנאָכדעם ברויך מען טאַקע מִתְבּוֹנֵן זיין [וויאזוי] מ'זאָל אַ שטיקל איידלקייט האָבן, מ'זאָל זוכן דאָס.

סב

(3) און על פי פִּשְׁטוּת [להשתתף בההוצאות] מ'זאָל אויפהאַלטן, אַן ענין וואָס מ'זעט אַז ס'בויעט זיך [אידישקייט], מ'זאָל אויפהאַלטן. און אַז ס'דאָרף צו זיין אַ איד אַ תלמיד חכם [העומד בראש, להורות] וויאזוי זיך צו פירן, און וויאזוי מ'דאָרף לערנען. און כדי דאָס זאָל זיין, דאָרף מען זען מ'זאָל עס געבן אַ חיזוק [בממון], מ'זאָל האָבן עפעס אַ קביעות [סכום קצוב], מ'זאָל האָבן אַ טייל דערינען, אַ געהעריג טייל דערינען.

סג

אין אָמֶת'ן אַרײַן מאַכט נישט אויס [אם יקמץ מפרנסתו גם לזה], פונעם קיום פון דזשאַב קומט אויס [גענוג] אויף 'דעם' אויכעט. [אַז ס'איז] נְשֵׂאתָ וְנָתַתָּ בְּאִמּוֹנָה^ט, קומט אויס [גענוג אויך] אויף דעם, בלי שום ספק. [אויב] ס'קומט אויס [גענוג] אויף אַנדערע זאַכן, אויף ליקסוס, אויף אַנדערע זאַכן וואָס אין אָמֶת'ן אַרײַן מ'האָט זיך 'געקאַנט באַגײן' [אַן דעם], און ס'קומט אויך אויס

והשם יתברך יהיה בעוזריכם להתחזק ולהתאמץ באמונתו יתברך שמו ובדרך התורה הקדושה האמיתית, איש את רעהו יעזרו, כמאמר הכתוב (מלאכי ג, טז) אַז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי ה' איש אֶל רֵעֵהוּ, יעִיֵּין שם במפרשים. והשׁוֹיֵת יִצִּילְכֶם מִכָּל צָרָה וצוּקָה, ויִצְלִיחַ אֶת דְּרִכֵּיכֶם בְּרוּחַנִיּוֹת וּגְשָׁמִיּוֹת, ובגוף ונפש, מתוך נחת וקדושה, עדי נוכח לראות במהרה בישועת כל ישראל ושמחתן, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

והנני ידידכם, דורש שלום טובתכם והצלחתכם כל הימים באהבה רבה. (חתימת יד קדשו).

^ט וכן נפסק בשולחן ערוך (יו"ד רמז, יט): תחלת דינו של אדם על תלמוד תורה, ואחר כך על שאר מעשיו.

^ס וכנפסק בשולחן ערוך (א"ח קנה, א): ויקבע על תלמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע, שלא יעבידנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה.

ועיין עוד ברמ"א שם: ואף מי שאינו יודע ללמוד, ילך לבית המדרש, ושכר הליכה בידו. או יקבע לו מקום וילמוד מעט במה שיודע, ויחשוב בעניניו, ויכנס בלבו יראת שמים.

[געלט דערפאר]. ס'איז דא אסאך זאכן וואס מ'האט זיך גאר געקאנט באגיין און ס'קומט אויס [געלט דערפאר]. איז ממילא וואס תהא כהנת כפונדקית^{סא}, [אז מ'זאל זען] ס'זאל גיכער אויסקומען [דאס געלט] אויף 'דעם' [על החזקת התורה].

אפשר זאל מען עס אראפנעמען פון 'יענעם' [מן שאר הדברים, ויתן לזה]. אפשר קאן יעדער טרעפן אפשר אזעלעכע זאכן וואס זענען [אינם נחוצים], אז מ'גייט פאר אזעלעכע לוקסוס וואס מ'העט זיך גיווען געקענט 'באגיין' [אן דעם], זאל מען פון 'דארט' אראפנעמען און צולייגן [געלט] צו 'דעם', אז מ'זאל זיך קענען אויפהאלטן ווי ס'גיהער צו זיין.

סד

ברכת הקודש

און דער אייבירשטער זאל העלפן:

דער אייבירשטער זאל העלפן מ'זאל מיר האבן הצלחה דערינען.

מ'זאל וואקסן אין אידישקייט.

און מ'זאל מעמיד זיין דורות [פון] אידן.

און ס'זאל ארויסקומען א כבוד שמים דערפון טאקע, [כרמוז בפסוק] כל האזרח ב'ישראל.

דער אמת אריין, דאס 'האלט אויף'. דער אמת ס'האלט אויף דאס דור, די דורות ווערן פון דעם אויפגעהאלטן, פון דעם וואס מ'האלט זיך צונעזאם, דורכדעם קען מען משיש זיין [תורה ויראה בהדורות].

בעונינו הרבים מ'דארף דאך נישט צו זאגן נעבעך וויאזוי ס'פעלט [תורה ויראה בדור האחרון הזה, און] דער שפלות וואס ס'איז פאראיבער געגאנגען פאר אידן. [וממילא] דאס איז דער רצון הבורא ברוך הוא, אז מ'זאל דאס משלים זיין [על ידינו], מ'זאל טון [דערפאר].

דער אייבירשטער זאל העלפן, מיט דעם כח, מיט דעם זכות, זאל מיר זוכה זיין צו די ישועה שלימה.

ס'קומט הושענא רבה, זאל מען שוין אפגעהיטן ווערן מ; כל צרה וצוקה.

מ'דארף מיר דאך נאך האבן כסדר רחמים, בכל עת ובכל רגע.

מ'האלט אין שווערע צייטן, אין דעם שפלות, אין דעם איבערגאנג, ביז מ'וועט זוכה זיין צו ביאת המשיח.

זאל דער אייבירשטער העלפן מ'זאל שוין זוכה זיין [צו] מקבל זיין פני משיח צדקנו, בקדושה וטהרה, בנחת ובשמחה, און ס'זאל זיין מתוך הרחבה.

ס'זאל זיין א שנת גאולה וישועה.

בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

^{סא} לשון המשנה ביבמות (קכב.) עיי"ש.

